ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ:*

تێگەیشتن لە دەوری مێدیای دیجیتاڵ لە سەرهەڵدانی ناسیۆنالیزمی «نوێ»

سابینا میخایلی، سێزار خیمێنێز ـ مارتینێز

و: کەمال حەسەنپوور

کورتە

لە کاتێکدا کە تەکنەلۆجیا دیجیتاڵەکان لە سەرەتادا وەک ڕێخۆشکەری بە جیهانیبوون و دنیانیشتمانی سەیر دەکران، زانایان بە شێوەیەکی پەرەئەستێن دان بە دەوری ئەوان لە سەرهەڵدانی ناسیۆنالیزم و پۆپۆلیزمی کۆنەپارێزدا دەنێن. لەگەڵ ئەوەشدا، بەرز بوونەوەی ئاستی خوازیاری، لانیکەم دوو پرسیار بێ وڵام دەهێڵێتەوە. پێش سەرهەڵدانی دووبارەی، ناسیۆنالیزم لە کوێ بوو؟ ئاخۆ شێوازەکانی هەنووکەی ناسیۆنالیزم لە ئەوانی پێشووتر جیاوازن و دەکرێ ئەو جیاوازییانە بە تەکنۆلۆژیا دیجیتاڵەکانەوە گرێ بدرێن؟ بۆ وڵامدانەوەی ئەو پرسیارانە، ئێمە باسی گرینگیی تێگەیشتن لەو بوارە کەمتر دیارانە دەکەین کە بە هۆی ئەوانەوە تەکنەلۆجیا دیجیتاڵەکان، هەستی گرێدراویی ئێمە بە دنیای نەتەوەکانەوە بەرهەم دەهێننەوە. ئێمە باسی سێ میکانیزیمی ئەوتۆ دەکەین: شێوازی دروست بوونی سیستەمی نێوی دۆمێنەکانی ئێنتەرنێت، لاسەنگیی ئەلگۆریتمەکانی کەڵک لێ وەرگیراو لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و دروست بوونی ئێکۆسیستەمە دیجیتاڵییە نەتەوەییەکان. دواتر، ئێمە لە سێ تایبەتمەندیی ناسیۆنالیزمی سەردەم دەکۆڵینەوە کە بەشێکی دەکرێ بە ئاڵوگۆڕی ئەو دواییانەی ئێکۆلۆژیی پەیوەندیگرتنی جیهانییەوە گرێ بدرێ: فرەچەشنی، کەرت کەرت بوون و بەکاڵاکردن. ئێمە بە لەبەرچاو گرتنی ئاسەوارەکانی شیکاریی خۆمان لە سەر داهاتووی توێژینەوە لەو بوارەدا، کۆتایی بە وتارەکەمان دێنین.

وشە سەرەکییەکان

پەیوەندیی، میدیای دیجیتاڵ، ئینتەرنێت، نەتەوە، ناسیۆنالیزم، میدیای کۆمەڵایەتی

پێشەکی

ڕووداوی وەک بریگزیت [چوونە دەری بریتانیا لە یەکیەتیی ئەورووپا] لە بریتانیا و هەڵبژێرانی دۆنالد ترامپ لە وڵاتە یەکگرتووەکان، هەروەها سەرکەوتنی ڕێبەرە ناسیۆنالیستە دەنگ بەرز و دژە کۆچبەرەکان لە شوێنی دیکەی دنیا، بەشێکی زۆر لە شرۆڤەکارانی هێناوەتە سەر ئەو بڕوایە کە سەردەمێکی نوێی پۆپۆلیزم، ناسیۆنالیزمی «نوێ» و ملهوریی نوێ بەرێوەیە و نیگەرانیی قووڵی خۆیان لەمەڕ داهاتووی لیبراڵ دیموکراسی دەردەبڕن (بۆ وێنە، ئیتوێل و گودوین، ٢٠١٨؛ گودهارت، ٢٠١٧؛ نۆریس و ئینگلهارت، ٢٠١٩). میدیای دیجیتاڵ پەیتا پەیتا وەک فاکتەرێکی یەکلاکەرەوە لەو «گەڕانەوە» ئاشکرایەی ناسیۆنالیزم سەیر دەکرێ، کە شانبەشانی چەند فاکتەری چوارچێوەیی، لە قەیرانی ئابووریی ٢٠٠٨ و هەنگاوەکان بۆ زێدەپاشەکەوتی دارایی کە لەو سۆنگەیەوە ڕەچاو کران را بگرە تا ئاڵوگۆڕە دیموگرافی و کولتوورییەکانی پەیوەندیدار بە کۆچبەرییەوە. بە گوێرەی ئاکامەکانی توێژینەوە، ئینتەرنێت دەورێکی سەرەکیی لە ستراتێژییەکانی پەیوەندیگرتنی ڕێبەرە پۆپۆلیستەکان و حیزبەکان لە سەرانسەری دنیادا هەیە، کە بۆ بڵاو کردنەوەی ئاخاوتنە ناسیۆنالیستییەکانیان و برەو دان بە ڕوانگە دژە کۆچبەر و دژە لیبراڵەکانیان کەڵکی لێ وەردەگرن (بۆ وێنە، ئالقاریز و دالگرێن، ٢٠١٦؛ ئەنگەسەر، ئەرنست، و بوچەل، ٢٠١٧؛ فاچس، ٢٠٢٠؛ پاجنیک و ساور، ٢٠١٨؛ وایسبۆرد و ئامادۆ ٢٠١٧). بە تایبەتی لە ڕووداوە جیهانییە سەرەکییەکاندا، لە گشتپرسیی بریتانیا لەمەڕ یەکیەتیی ئەورووپا تا هەڵبژاردنی دۆنالد ترامپ وەک سەرۆک کۆماری وڵاتە یەکگرتووەکان، پلاتفۆرمەکانی سۆسیال میدیا بە بەهێزتر کردنی هەستی نەتەوەپەرستی و ورووژاندنی ناسیۆنالیزمی

خێڵەکـــی تاوانبار کراون (کرایــس، ٢٠١٧)، تا هەڵبژاردنی ئەندۆنێزیا (لیم، ٢٠١٧)، هەڵمەتی سەرکەوتووانەی هەڵبژاردنی سەرکۆماری لە لایەن خایر بۆلســـۆنارۆ لـــە برازیل (دەیڤیس و شـــتراوبهار، ٢٠٢٠). دەوری تەکنەلۆجیـــا دیجیتاییـــەکان لـــە هاندانی ســـەرهەڵدانی ناســـیۆنالیزمی جەمـــاوەری و کرپـــاری، بە تایبەتـــی لـــە چیـــن، ســـەرنجی بەرچاوی لێکۆڵەرانیشی بۆ لای خۆی ڕاکێشاوە (جیانگ، ٢٠١٢؛ شنایدەر، ٢٠١٨؛ وو، ٢٠٠٧).

گرنگیدانـــی پەرەئەســـتێن بـــە دەوری تەکنەلۆجیـــای پەیوەندیگرتـــن لەســـەر نەتەوەکان و ناســـیۆنالیزم، بێگومان ئەرێنییە و ئاڵوگۆڕێکی باشـــە لە مشتومڕەکانی پێشوو کە مێدیای دیجیتاڵی پێش هەموو شـــتێک وەک ڕێخۆشکەری پەیوەندییە جیهانییەکان و گرێدراوی بە دنیانیشتمانیی سەیر دەکرد. لەگەڵ ئەوەشـــدا پەرە گرتنی ئەو دواییانەی ســـەرنجدان بـــە ناســـیۆنالیزمی دیجیتـــاڵ وێدەچێ بەر لە هەموو شتێک جەخت بکاتە سەر شێوە ئاشـــکرا، سۆزدارانە و تەنانەت پڕ لە نەفرەتەکانی ناســـیۆنالیزم و نیشـــاندانی ئەوە کە ئەو شێوە ناسیۆنالیزمە بە ڕاستی لە ژینگەی دیجیتاڵدا گەشـــە دەکا و لە لایەن تایبەتمەندییە دیارەکانی مێدیای دیجیتاڵەوە برەوی پـــێ دەدرێ، وەک بەســـتراوەیی بە بەشداریی بەکارهێنەرانی، یان دروستبوونی ئەو بڵق فیلتەرانەن [بڵق فیلتەر = بەو دۆخە دەڵێن کە بەکارهێنەرێکی ئینتەرنێت تووشی دەبـــێ و لەویـــدا تەنیا زانیـــاری و بۆچوونی وەک هی خـــۆی دێتە بەرچـــاو. هۆیەکەی ئەلگۆریتمـــی کامپیوتەرین کـــە ئەزموونی سەرهێڵی تاکەکان بە هۆی گوڵبژێر کردنی بابەتەکان بە شـــێوەیەک کە لەگەڵ سەلیقە و بیـــر و بۆچوونی ئەوان بینەوە، ســـنووردار دەکا. و.]. لـــە کاتێکدا کە ئـــەوە بێ گومان بەنرخە، ئەو جەخت کردنەوەیە لانیکەم دوو پرســـیاری گرینگ بێ جـــواب دەهێڵێتەوە.

یەکەم، پێش «ســـەرهەڵدانەوەی» ئاشکرای ناســـیۆنالیزم، ئـــەو لەکوێ بـــوو؟ دووهەم، ئاخۆ شێوە ســـەردەمییەکانی ناســـیۆنالیزم، لـــە شـــێوە مێژووییەکانـــی پێـــش خۆی جیاوازییەکـــی بەرچاویـــان هەیـــە، و ئەگەر وایـــە، ئەو جیاوازییانە ئاکامـــی ئیکۆلۆجیای پەیوەندیگرتنی دیجیتاڵیی نوێن؟

وڵامی ئـــەو پرسیارانە دەخـــوازێ کە لێکۆڵینەوەی خۆمان لەســـەر ناسیۆنالیزمی دیجیتال بە دوو شێوە چڕ بکەینەوە. یەکەم، ئێمە پێویستە لە لێکۆڵینەوەی هەرە بەرچاو و سۆزدارانە لەمەڕ ناســـیۆنالیزمی سەرهێڵ تێپەڕیـــن و تێبگەیـــن کـــە چـــۆن ئەوانە پەیوەندییان بەو شـــێوازە ئاســـایی، ساکار و تەقریبەن نادیارانـــەوە هەیە کە تەکنەلۆجیا دیجیتاڵـــەکان هەســـتی گرێدراویـــی ئێمە بە دنیـــای نەتەوەکانەوە بەرهـــەم دێننەوە. هەر وەک لە بەشـــی یەکەمی ئـــەو وتارەدا ئاماژەی پێ دەکەین، ئەو هەڵوێستە پێویستە ئەو گریمانەیـــە کە شـــەپۆلی هەنووکەیی ناســـیۆنالیزم بە تـــەواوی «تازەیە» وەلا بنێ. لە جیاتی ئەوە، ئێمە لە پێشـــدا پێویستیمان بـــە دەستنیشـــان کـــردن و لێکۆڵینەوە لەو میکانیزمانەیە کە بـــە گوێرەی ئەو، مێدیای دیجیتـــاڵ یارمەتـــی بـــە دیســـان بەرهەم هێنانەوەی شـــێوەی ســـاکار، ئاســـایی یان «تەریک خراوەی» ناســـیۆنالیزم دەکا (بیلیگ، ١٩٩٥؛ فاکس و میللەر-ئیدریس، ٢٠٠٨؛ ماڵیسێویچ، ٢٠١٩؛ ســـکەی و ئانتۆنیش، ٢٠١٧). لەو وتارەدا، ئێمە بە کورتی باسی سێ میکانیزم، شێوەی دارشـــتنی پلەی هەرە سەرووی دۆمێنەکانی ئینتەرنێت، لاگریی ئالگۆریتمەکان و شێوەی ئێکۆسیستەمی دیجیتاڵیی نەتەوەیی دەکەین و بۆ نیشـــاندانی ئەوانە کەڵـــک لە نموونەی توێژینەوەی بەردەست وەردەگرین.

ئێمـــە لەســـەر ئـــەو بڕوایەین کـــە، بە هـــۆی ئـــەو مێکانیزمانەوە، ناســـیۆنالیزم لە فۆرمی ســـاکار و ئاســـاییی خۆیـــدا هەرگیز

له مێدیای پەیوەندیگرتنی ئێمە هەڵنەبرا، بەڵکو تەنیا «بەڕۆژ» کرایەوە تا خۆی لەگەڵ سوودە تایبەتییەکانی ژینگەی پەیوەندییە دیجیتاڵییەکان بگونجێنێ. ئەو شێوە ساکار و ئاساییە کە بە شێوەی دیجیتاڵیی بەڕۆژکراوە، ژینگەیەکی بەپیت بۆ «سەرهەڵدانەوە»ی ناسیۆنالیزم یان بە شێوەیەکی وردتر، بۆ برەودان و بڵاوکردنەوەی شێوەکانی بەرچاوتر و تایبەتیتری ناسیۆنالیزم، دەستەبەر دەکا.

یەکەم، لە کاتێکدا کە سەرهەڵدانی شێوەکانی بەرچاوتر و تایبەتیتری ناسیۆنالیزم بە تەنیا بەرهەمی مێدیای دیجیتاڵ نەبوون، لەگەڵ ئەوەشدا گرینگە کە سەرنج بدەینە ئەو پرسە کە ئاخۆ تێکۆلۆجیای پەیوەندیگرتن، یارمەتیی گۆڕینی ناسیۆنالیزمیان بە شێوەیەکی بەرچاو کردووە؟ ئێمە بەڵگە دێنینەوە کە مێدیای دیجیتاڵ و بەتایبەتی تەشەنە کردنی پلاتفۆرمەکانی دیجیتاڵ، بە ڕاستی لە دروست بوونی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵیی نەتەوەکان بە چۆنایەتییەکی جیاواز لە هی ئەوانی پێش خۆیانەوە دەوریان هەبووە. ئێمە شرۆڤەی سێ ئاڵوگۆڕی لەو شێوەیە دەکەین: فرەچەشنی، جەمسەرگری و بەکاڵا کردن.

دووەم، سوودەکانی بەشداریکارانەی تەکنەلۆجیای دیجیتاڵ ڕێگای بە ڕێژەیەکی زۆرتر لە چالاکان داوە تا یارمەتیدەری پەیوەندیگرتنی جەماوەری بن، بەو هۆیەوە بیری نەتەوەیی و ناسیۆنالیزمی فرەچەشنتر بەڵام لە هەمان کاتدا پێشبینی نەکراوتر کردووە. دووهەم، ئەو فرەچەشنییە شانبەشانی کەرت کەرت بوونی زۆرتر و جەمسەرگریی بیری نەتەوەیی چۆتە پێش، بە تاک و تاقمی ئەوتۆ کە لە دەوری شێوازی «دانسقەی» پێناسەی نەتەوەیی کۆ دەبنەوە، و هەر وەها وروژاندنی شێوەی توندئاژۆیانەی ناسیۆنالیزم.
سێهەم، ئابووریی سیاسیی هەنوکەییی پلاتفۆرمە دیجیتاڵەکان بەو مانایەیە کە لە بواری سەرهێڵ، نەتەوەکان هەر دێت و زۆرتر وەک کۆمەڵگەی کڕیاران بیریان لێ دەکرێتەوە و پەیوەندییان پێوە دەگیرێت، ڕەوتێک کە بەڵگەکانی گەشەی ئابووری و ناسیۆنالیزمی کڕیاران و نەریتی پۆلێن کردنی نەتەوەن. لە بەشی دووهەمی وتارەکەدا، باسی هەرکام لەو ئاڵوگۆڕانە بە هێنانەوەی ژمارەیەک نموونە لە توێژینەوەی بەردەست و لێکۆڵینەوەکانی خۆمان دەکەین. ئەوە گرینگە کە ڕوونی بکەینەوە کە ئەو ئاڵوگۆڕانە ناتوانن تەنیا بە ئاڵوگۆڕی تەکنەلۆجیاوە گرێ بدرێن. فاکتەرەکانی هەلومەرج لە ئەورووپا، چین، وڵاتە یەکگرتووەکان و شوێنی دیکە هەموو دەوری گرینگ دەگێڕن و مێدیای دیجیتاڵ دەتوانن و دەبێ بە شێوەگەلێک کەڵکیان لێ وەرگیرێت کە بەرەنگاریی لۆژیکی ناسیۆنالیزم بکەن. لەگەڵ ئەوەشدا، بەڵگەی پێویست بۆ پشتگیریی لەو ئیددیعایە لە بەر دەستدان کە ئاڵوگۆڕەکانی ئێکۆلۆژیی پەیوەندیگرتن بۆخۆیان هێندە گرینگن کە سەرنجیان پێ بدرێ. ئێمە وتارەکە بە لەبەرچاوگرتنی گرینگیی بەڵگەهێناوەکانمان بۆ توێژینەوەی زیاتر لەو بوارەدا کۆتایی پێ دێنین.

مێدیای دیجیتاڵ و سەرهەڵدانی ناسیۆنالیزمی «نوێ»

توێژینەوەی بەردەست ژمارەیەک شیکردنەوە بۆ سەرهەڵدانی ناسیۆنالیزم و پاشکەشەی پەیوەندیداری لیبرالیزم پێشکەش دەکا، لە ناویاندا ئاڵوگۆڕی دێموگرافی، نەبوونی ئاسایشی ئابووری بە هۆی تێکەڵاوێک لە ئاسەواری دۆخی نزمی ئابووری و سیاسەتی زێدەپاشەکەوتی ئابووری، کەلێنی ئایدیۆلۆجیایی نێوان براوەکان و دۆڕاوەکانی کرانەوەی ئابووری و کولتووری و ئاکامی «شکشتی کولتووری» لە ناو کەرتە پەرە ئەستێنەکانی جەماوەر بە گشتی (بۆ وێنە،

ئیتوێڵ و گودوین، ٢٠١٨؛ هاکەر، ٢٠٠٦؛ کاوفمەن، ٢٠١٨؛ نۆریس و ئینگلهارت، ٢٠١٩؛ پیکەتی، ٢٠١٤). ئەو ئاڵوگۆڕانە بێگومان بە شێوەی جیاواز کاریگەرییان لەسەر دروست بوونی دۆخی لەبار بۆ تەشەنە کردنی پەشێوی لەمەڕ ئاسایشی نەتەوەیی، بۆ بڵاو کردنەوەی دوژمنایەتی دژی خەڵکی بیانی و بۆ پێشوازیی جەماوەر لە بۆچوونی «لەپێشدا نەتەوەی ئێمە» وەک زامنی سەقامگیری، هەبووە. ئەوەی لەگەڵ ئەو ئاڵوگۆڕانە تێک هاڵاوە، دەوری مێدیا و ئامرازەکانی پەیوەندیگرتن لە بڵاو بوونەوە و خوازیاریی پۆپۆلیزمی کۆنەپارێز و شێوەی ئاخاوتنی ناسیۆنالیستی، سەرنجی بەشێکی زۆر لە زانایانیش بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ. هەر وەک ژمارەیەک نووسەر سەرنجیان داوەتێ، دەڵێن مێدیای دیجیتاڵ و بە تایبەتی پلاتفۆرمەکانی پەیوەندیی کۆمەڵایەتی، پاڵنەری پەرتەوازەیی وتووێژی جەماوەریی بە هۆی دروست کردنی «بڵق فیلتەر»ی پشت ئەستوور بە ئەلگۆریتمن (کاردینال، ئاگیلار-پاریدێس، گالای، و پیریز-مۆنتۆرۆ، ٢٠١٩؛ پاریسەر، ٢٠١١) و «ژوورەکانی زایەڵە» [ژووری زایەڵە بەو دۆخە دەڵێن کە بۆچوونەکان لە نێو بازنەیەکی داخراو لە بەشداراندا بە هۆی دووپات بوونەوە بەهێزتر دەبن و پێداگرییان لەسەر دەکرێ. و.] (دوبوا و بلانک، ٢٠١٨؛ داتۆن، رایسدۆرف، دوبوا، و بلانک، ٢٠١٧) بەڵام بە هەمان شێوە بوونە هۆی پەرە ئەستاندنی بێرێزی بە بۆچوونی جیاواز، سینگفراوانی بەرانبەر بە شێوە ئاخاوتنی ناسیۆنالیزمی تایبەتی و بە شێوەی گشتیتر وتاری نەفرەتاوی و هەر وەها مەیلی توندئاژۆیی (سانشتاین، ٢٠١٧). لە هەمان کاتدا سروشتی بەشدارانەی پلاتفۆرمەکانی سۆشیال مێدیا، کاری تاک و تاقمەکانی بۆ گەیاندنی ڕوانگەی توندئاژۆیانە و زانیاریی هەڵە کە ‹پشتگیری لە بڵاو کردنەوەی ئایدیۆلۆجیای [ناسیۆنالیستیی] ڕاستی توندڕەوی هاسان کردووە (فاچس، ٢٠٢٠، لاپەڕەی ٢٤٨؛ هەروەها بڕوانە نیکۆلس، ٢٠١٧؛ ڕاجێکی و مەراز، ٢٠١٦).

بۆ زانایانی بواری ناسیۆنالیزم، هەر وەها بۆ زانایانی مێدیا و پەیوەندیگرتن کە حەزێکی درێژماوەیان لە ناسیۆنالیزمە، ئەو بەڵگە هێنانەوانە جێگای سەرسوڕمان نین. نزیکەی دوو دەیە لەمەوبەر، هالاوایس (٢٠٠٠) نیشانی دا کە سنوورە نەتەوەییەکان لە تۆڕی جیهانیی ئینتەرنێتدا بەردەوامن، و ئاشکرای کرد کە بەشی هەرە زۆری ماڵپەڕەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان لە جیاتی بەستەری ماڵپەڕی ئەودیوی سنوور، بەستەری ئەو ماڵپەڕانەیان تێدان کە لە وڵاتە یەکگرتووەکانن. لەو گۆڤارەدا، ئێریکسێن (٢٠٠٧) بە هەمان شێوە لە وتارێکدا دژی ئەو بیرۆکەیە دوا کە خەسڵەتی نەبەستراوەیی دنیای ئینتەرنێت بە خاکەوە دەبێتە هۆی هەستێکی هاوبەش لە شوناسی نەتەوەیی و سەرەنجی خوێنەری بەرەو بەڵگە لە ژمارەیەکی زۆر نەتەوە، لە تامیلی سریلانکا تا ئەو نەتەوانەی کە ڕێژەیەکی زۆری هاووڵاتییانی لە تاراوگەن، ڕاکێشا کە دەریدەخست «ئینتەرنێت تەنیا لە چەند ساڵدا بووەتە تەکنەلۆجیای سەرەکی بۆ هێشتنەوەی نەتەوان (و کۆمەڵگەی نادیاری دیکە) بە یەکەوە». کانڤەرسی (٢٠١٢) ئەو بەڵگەهێنانەوەی هیندەی دیکە گەشە پێدا و ئاماژەی بە شێوازی فرەلایەنەی کەڵک وەرگرتن لە ئینتەرنێت کرد، لە پەروەردە کردنی هەرگیز نەدیتراوی ئاستی پەیوەندیگرتوویی جیهانی تا سەپاندنی تەریک خستنەوە، کە دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی بەربەستی نوێ لە نێوان کۆمەڵگاکان و بڕەودان بە نەتەوەپەرستیی هێرشبەر و ترس لە بێگانە. بەهەمان شێوە کار لەسەر مێدیا وناسیۆنالیزم تیشکی خستۆتە سەر نەخشەی نەتەوەیی نەگۆڕی دنیای دیجیتاڵ و شێوە فرەلایەنەکانی

کەڵک وەرگرتن لە پلاتفۆرمەکانی میدیا کۆمەڵایەتییەکانی، لە دۆخی نموونەییی دنیانیشتمانی، تێکەڵاویی نێوان کولتووران و ژیاندنەوەی زمانی کەمینەکان تا دەستێوەردانە ناسیۆنالیستییە، تایبەتی، هێرشبەرانە و ژاراوییەکانی هێناوەتە بەر رووناکایی (بۆ وێنە، میخایلی، ٢٠١١، لاپەڕەکانی ٣٨-٣٧، ١٨٤-١٨٣). بەستەری نێوان ناسیۆنالیزم و میدیای دیجیتاڵ لەولای خۆرئاوا، بە تایبەتی لە چین، بە هەمان شێوە سەرنجی بەرچاوی زۆر پێشتر لە سەرهەڵدانی ئەو دواییانەی حەز لە ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ بۆ لای خۆی ڕاکێشاوە و ئێستا بووەتە هۆی توێژینەوەی گەلێک بەرچاو (بۆ وێنە، جیانگ، ٢٠١٢؛ لیو، ٢٠١٩؛ شنایدێر، ٢٠١٨؛ وو، ٢٠٠٧).

لەگەڵ ئەوەشدا بێگومان سروشتی گفتوگۆکان گۆڕاوە: لە کاتێکدا کە بوونی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ سەردەمێک تەنیا لەناو ئاڵقەیەکی بچووکی پسپۆڕی میدیا و ناسیۆنالیزمدا دەهاتە بەر باس، یان بە ئاماژە بە واوەتر لە خۆرئاوا، ئێستا بووەتە دیاردەیەکی گفتوگۆی بەربڵاو، کە میدیای باو، دانی پێدا دەنێ و زانایانی پەیوەندیگرتن و دەسەڵاتە پەیوەندیدارە مەزنەکانی خۆرئاواش بە هەمان شێوەن. هۆی ئەو ئاڵوگۆڕە لەناکاوە چییە؟ جوابی دەستبەجێی ئەو پرسیارە ئاشکرایە. سەرکەوتنی دۆناڵد ترامپ لە هەڵبژاردنی سەرکۆماریی وڵاتە یەکگرتووەکان و سەرکەوتنی لایەنی خوازیاری جیا بوونەوە لە یەکیەتیی ئەورووپا لە بریتانیا، هەروەها دەسەڵاتی پەرەئەستێن و خۆشەویست بوونی شێوەی ئاخاوتنی ناسیۆنالیستی و پۆپۆلیزمی کۆنەپارێز لە سەرانسەری دنیا، ناسیۆنالیزمی کردووەتە هێزێکی ئاشکرا کە چیدیکە لە پەراوێزی شەبەنگی سیاسیدا قەتیس نەماوە، یان تەنیا شتێکی تایبەتی گۆشەیەکی دووری جیهان نییە، بەڵکوو جێگایەکی بەرچاوی لە ناو جەرگەی سیاسەت، کۆمەڵگا و کولتووری ئێمەدا گرتووەتەوە. ئەو دیسان سەرهەڵدانە ئاشکرایەی ناسیۆنالیزم، پێویستی بە شیکارییە و شێوەیەکی باوی شیکاریی ئەو دیاردەیە ئەوە بووە کە وەک شتێکی «نوێ» و تا ڕادەیەک لە بنەڕەتدا جیاواز لە شێوە پێشووترەکانی ناسیۆنالیزم باسی لێوە کراوە. بۆ وێنە لەبەر ئەوە کە پێداگرە لەسەر نیشانە کولتوورییەکان لە دژی نیشانە بایۆلۆجیکییەکانی نەتەوە بوون یان بە هۆی جەختی لە ڕادە بەدەر لەسەر شێوە ئاخاوتنی دژی کۆچبەر و بە جیهانیبیبوون (فاچس، ٢٠٢٠؛ گودهارت، ٢٠١٧؛ کاوفمەن، ٢٠١٨). لەگەڵ ئەوەشدا، هەر وەک مالێشێویچ (٢٠١٩، لاپەڕەکانی ٩-٦) شیی دەکاتەوە، ئەو بەڵگە هێنانەوانەی پێداگرن لەسەر توخمە «نوێ»یەکانی ناسیۆنالیزم، وێدەچێ کەمایەسیی تێوەگلان لەگەڵ گەشە کردنە مێژووییەکانی بەرهەمهێنەری ناسیۆنالیزمیان هەبێ و بەستراونەوە بە ڕوانگەیەکی هەڵە لە بارەی ناسیۆنالیزم وەک دیاردەیەکی کاتی کە لە کۆتاییدا لەناو دەچێ. جێگای ئاماژەیە کە ئەو ڕوانگەیە لەسەر ناسیۆنالیزم وەک شتێکی کاتی بە هیچ شێوەیەک نوێ نییە. وەک چەنیلۆ (٢٠٠٧) نیشانی دا، کارل ماکس بۆخۆی لەسەر ئەو بڕوایە بوو کە دەوڵەت نەتەوەکان دیاردەیەکی کاتین کە پەیوەندییان بە کاپیتالیزمەوە هەیە. بۆیە مۆرک لێدانی «نوێ» لە ناسیۆنالیزم «دیاردەیەکی نوێ نییە بەڵام بۆ لێکۆڵەروان جێگای سەرسوڕمانە کە ناسیۆنالیزم لەناو نەچووە» (مالێشێویچ، ٢٠١٩، لاپەڕەی ٦). بێگومان، پەرەگرتنی سەرنجدان بە ناسیۆنالیزم لە ناو زانایانی پەیوەندیگرتن و میدیا، سەرچاوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ هەمان ڕوانگەی هەڵە و سەروسوڕمان لە سەرهەڵدانەوەی لە ناکاوی ناسیۆنالیزم. ئەوە بەو مانایە نییە کە بڵێین هەر هیچ شتێکی تازە لە ناسیۆنالیزمی «نوێ»دا بەدی ناکرێ

بەڵکوو زۆرتر ئەوەیە کە باس لە سەر ئەوەی کە چ شتێک نوێیە، دەبێ زۆر بە وریاییەوە لە پەنا گەشەکردنەکانی درێژخایەن دابنرێت.

بۆ دوور کەوتنەوە لەو ڕوانگە هەڵەیە کە ناسیۆنالیزم دیاردەیەکی کاتییە، ئێمە پێویستیمان بە ئاوردانەوە لە شێوەی تێگەیشتنمان لە ناسیۆنالیزمە. لێرە هیچ مەجال و پێویستی بە تیوەگلانی ورد لە مشتومڕە درێژخایەنەکەی پێناسەی ناسیۆنالیزم نییە (بڕوانە بۆ وێنە، هیرن، ٢٠٠۶؛ ئۆزکریملی، ٢٠٠۵؛ بۆ پوختەی ئەو باسە)، بەڵام ئەوە گرینگە کە دان بەوەدا بنێین کە ناسیۆنالیزم دەتوانێ لانیکەم بە دوو شێوەی جیاواز پێناسە بکرێ. یەکەم، تێگەیشتنێکی باوتر (بە تایبەتی لە نێو دیسکۆرسی سیاسیدا باوە) جەخت لەسەر بەڵگەی ئاشکرا دەکاتەوە، کە زۆر جار نیشاندانی ناسیۆنالیزمی توندئاژۆیە، وەک جووڵانەوە جیاییخوازەکان، وەخۆنەگریی بە دامەزراوەیی کراو بە گوێرەی نەتەوە، یان ترس لە بێگانە و کۆنەپارێزە توندئاژۆیەکان. ئەو تێگەیشتنە بە هەمان شێوە لە نێو چەند توێژینەوەی کلاسیک لە بارەی ناسیۆنالیزمیشدا باوە (بۆ وێنە، گەلنەر، ١٩٨٣؛ سمیت، ١٩٩١) و لە لایەن زۆرینەی وێژە لە بارەی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵەوە تا ئێستا وەک بەڵگە ئاماژەی پێ کراوە (بەڵام دەبێ ئەوە زیاد بکەین، کە لەو کارانەی لەم گۆڤارەدا بڵاوکراونەتەوە بەو شێوەیە نەبووە). ڕوانگەی دووهەم لە دەلاقەی ژیانی ڕۆژانە، مێتۆد و گریمانەی ئاساییەوە دەڕوانێتە ناسیۆنالیزم و ئەو وەک ئایدیۆلۆجیایەک یان شێوازێکی تایبەتی بۆ ڕوانین لە جیهان و هەڵسوکەوت لەو دنیایەدا دەبینێ، شێوازێک کە پێی وایە مرۆڤایەتیی بەڵگەنەویست بەسەر نەتەوەکاندا دابەش بووە و دنیا بە شێوەیەکی سروشتی لە نیشتمانی نەتەوەی جیاجیا پێکهاتووە (بیلیگ، ١٩٩٥؛ فاک و میلەر-ئیدریس، ٢٠٠٨؛ مالێشێویچ، ٢٠١٩؛ سکەی و ئانتۆنیچ، ٢٠١٧). ئەو پێناسەیەی ناسیۆنالیزم بە تایبەتی تەنیا لە لایەن کەمینەیەکی بچووکی وێژە لەسەر ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ لەبەر چاو دەگیرێت (بۆ وێنە، سافەر، ٢٠٠٣؛ شول، ٢٠١٥) و لە نزیک بە تەواوی لەو لێکۆڵینەوانەدا کە جەخت لەسەر سەرهەڵدانی ئەو دواییانەی ناسیۆنالیزم لە دنیای سەرهێڵدا دەکەن نادیارە. لە ئاکامدا، گفتوگۆی هەنووکەیی لە مەڕ ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ لە ڕوانگەی چەمکەوە دوو لقە، بە لایەنێک (مەزنتر) لە وێژە کە پێناسەیەکی ناسیۆنالیزم لەبەرچاو دەگرێ و لایەنەکەی دیکە (بچووکتر) کە وەدووی ڕوانگەیەکی دیکە کەوتووە. ئەو دوو لق بوونە ڕێگرە لە تێگەیشتنی ئێمە کە چۆن ئەو دوو شێوازە ناسیۆنالیزمانە پەیوەندییان بە یەکەوە هەیە و لەبەر ئەو هۆیە پێش بەوە دەگرێ تا ئێمە بتوانین بە تەواوی لە دەوری مێدیای دیجیتاڵ لە شەپۆلی ئەو دواییانەی ناسیۆنالیزم تێبگەین.

بە مەبەستی ڕوونبێژی، ئەوە بەکەڵکە کە بیر لە جیاوازیی نێوان ئەو دوو تێگەیشتنانە لە ناسیۆنالیزم بکەینەوە کە لە سەرەوە لە پەیوەندی لەگەڵ جیاوازیی نێوان شێواز و ناوەڕۆک بە کورتی شی کرانەوە. ناسیۆنالیزم بە شێوەی ساکار و ڕۆژانە شتێکی سەقامگیر و توخمێکی بەئاسایی وەرگیراوی ژیانی کۆمەڵایەتییە؛ ئەو «شێوازی» سەرەتاییی بیرکردنەوە لە دنیای دەوروبەری خۆمان پێشکەش دەکا. بە پێچەوانەوە، ناسیۆنالیزم لە ڕوانگەی یەکەم و باودا لە بارەی خودی «ناوەڕۆکی» نەتەوەیە، لە بارەی جیاکردنەوەی خەسڵەتەکان یان شوناسی نەتەویەکە، لە بارەی ئەوەی کە کێ لەگەڵە و کێ لەگەڵ نییە، لە بارەی کام شت بەرژەوەندییەکانی نەتەوەیین و تاد و لە بارەی کەڵک وەرگرتن لە «شێوە» و «ناوەڕۆکی» نەتەوەیی. ئەو ناسیۆنالیزمە هەمیشە دیار نییە، بەڵکوو، هەڵکشان

وداكشان بە خۆیەوە دەبینێ و تەنیا لە هەلە تایبەتییەكانی جەژنی جەماوەری، ناكۆكی و شەڕ، یان لە كاتی ئاڵوگۆڕی مەزن و لێكهەڵتەكانی وەک كاتی گۆڕانی ڕێژیم، هەڵبژاردن، كارەساتی سروشتی یان دۆخی نزمی بازاڕ، دەردەكەوێ. ئەو كاتە تایبەتییانە بە شێوەی كاتی كۆتایی بە شێوەی ئاسایی لە ژیانی نەتەوەییی ئێمە دێنن و دەبنە هۆی كێشە لەسەر «ناوەڕۆک»ی نەتەوە بوونی ئێمە، لەسەر شوناسی نەتەوەییی ئێمە و سنوورەكان و لە سەر ڕابردووی نەتەوە، هەر وەها داهاتوویەكەی. سەرهەڵدانی ئەو ناسیۆنالیزمەی ئێمە هەنووكە ئەزموونی دەكەین، یەكێک لەو كاتە تایبەتییانەیە. ئەگەر دەمانهەوێ لێی تێبگەین كە چۆن ژینگەی دیجیتاڵ لەوانەیە كاریگەریی لەسەر ئەو كاتە تایبەتییە هەبێ، و داڕێژەری شێوەی مشتومڕەكان لەسەر «ناوەڕۆک»ی نەتەوە بێ، ئێمە لە پێشدا پێویستیمان بە تێگەیشتن لەوەیە كە ئەو چۆن «شێوەی» نەتەوەی دارشت كە پشتگیریی لەو مشتومڕانە كرد.

بەرهەمهێنانەوەی نادیاری ناسیۆنالیزم لەسەرهێڵ: ناوی دۆمێنەكانی ئێنتەرنێت، لاگریی ئەلگۆریتمی و ئێكۆسیستەمە نەتەوەییەكان

ئێمە بەڵگەمان هەیە كە ئێكۆسیستەمی دیجیتاڵ هەنووكە سێ مێكانیزمی سەرەكی پێشكەش دەكا كە یارمەتی بە مانەوەی «فۆرمی» نەتەوەیی دەكەن و بەو هۆیەوە هاندەری بەرهەمهێنانەوەی شێوەی ساكار و ڕۆژانەی ناسیۆنالیزمن: شێوازی دروست بوونی سیستەمی نێوی دۆمێنەكانی ئێنتەرنێت، لاگریی ئەلگۆریتمەكانی كەڵک لێ وەرگیراو لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەكان و دروست بوونی ئێكۆسیستەمە دیجیتاڵییە نەتەوەیییەكان. بێگومان، لە وێژەی بەردەستدا ئەوەی یەكەم لە هەمووان زۆرتر دانی پێدا نراوە و لە پەیوەندی لەگەڵ ژمارەیەک نموونە لە سوید و وڵاتە یەكگرتووەكان تا قەزاقستان و توركیە لێكۆڵینەوەی لەسەر كراوە (بۆ وێنە، كۆل، ٢٠١٧؛ شكلۆڤسكی و سترادەرز، ٢٠١٠؛ شول، ٢٠١٥؛ واس، ٢٠٠٣). سوری گەشەی سیستەمی نێوی دۆمێنەكانی ئێنتەرنێت، واتە سیستەمی ئادرەسی ماڵپەڕان، نموونەیەكی بەهێز لە بەردەوامیی ناسیۆنالیزمی ساكار لە بواری دیجیتاڵ و «نەتەوەیی بوونی» وردە وردەی پێكهاتەی دیجیتاڵ پێشكەش دەكا. ئەوەی لێرە بەتایبەتی جێگای سەرنجە، مێژووی پلەی هەرە سەرووی دۆمێنەكانە، كە لە كۆتاییی ئادرەسی هەركام لە ماڵپەڕەكاندا دیارە. لە كاتێكدا كە نێوی دۆمێنەكانی پلەی هەرە سەروو، گشتیان لە وڵاتە یەكگرتووەكان گەشەیان كرد، كۆی جیاوازی دۆمێنەكان بە گوێرەی كاركردەكەیان لێک جیا دەكرانەوە (بۆ وێنە، .gov بۆ دۆمێنەكانی دەوڵەت، .com بۆ دۆمێنەكانی بازرگانی و .edu بۆ دۆمێنەكانی تایبەتی فێركردن و پەروەردە)، وەخۆ گرتنی ئێنتەرنێت لە دنیادا، زوو بووە هۆی دروست بوونی دۆمێنی جیاوازی نەتەوەیی یان «ئاستی وڵات» بۆ هەر وڵاتێک (بۆ وێنە، .uk بۆ بریتانیا، .cn بۆ چین و .cl بۆ شیلی). بوونی ئەو شێوە دۆمێنە نەتەوەییە پلە سەروویانە تا ڕادەیەكی زۆر وەک شتێكی ئاسایی سەیر دەكرێ و بۆیە نموونەیەكی بێخەوش لە ناسیۆنالیزمی ساكارە، تەنانەت هەڵبژاردنی دۆمێنی پلەی سەروو دەتوانێ ببێتە بابەتێک بۆ مشتومڕ و چەخماخەی كێبڕكێ لە سەر سنوورەكانی نەتەوەیەک لێدا. نموونەیەكی باش لەو پەیوەندییەدا كێشە سیمبۆلیكەكانی پەیوەندیدار بە نێوی دۆمێنی هەرە سەرووی توركیەیە .tr، بەتایبەتی ئەوانی كۆمەڵگاكانی LGBT [كورتكراوەی Lesbian= هاوڕەگەزخوازی مێینە، Gay=هاوڕەگەزخوازی نێرینە،

Bysexual=دوو ڕەگەزخواز، واتە ئەو کەسانەی خوزیاری سێکس لەگەڵ نێر و مێن، Trangender=دوو ڕەگەزە واتە ئەو کەسانەی کە هەم نێر و هەم مێن (نێرەمووک) و.] و ماڵپەڕەکانیان. هەر وەک شول (٢٠١٥) لە لێکۆڵینەوەکەیدا ئاماژەی پێ کردووە، هیچکام لە ماڵپەڕەکانی LGBT لە تورکیە کەڵک لە دۆمێنی پلەی هەرە سەرووی نەتەوەیی .tr وەر ناگرن و یادداشتێکی ساڵی ٢٠١١ کە لە لایەن کاربەدەستانی گەیاندنی ڕێگای دوور بڵاو بۆوە، چەند وشەی تورکی و ئینگلیزی تێیدا هاتبوون کە ناکرێ لە نێوی دۆمێن و ماڵپەڕاندا کەڵکیان لێ وەرگیرێت، لە ناویاندا 'gay'، 'lesbian'، 'bisexual'، 'homosexual' و 'trasnvestite' (شول، ٢٠١٥، لاپەڕەی ١٥٣٦). ئەو سیاسەتانە بە شێوەیەکی کاریگەر بووە هۆی پاک کردنەوەی ناوەڕۆکی LGBT لە گۆڕەپانی نەتەوەییی سەرهێڵی تورکیەدا، ئەوە نموونەیەکی باش لە لایەنە بە ڕواڵەت کەم بایەخەکانی پێکهاتەی ئینتەرنێتە.

شێوازێکی دیکە کە لەوێدا مێدیای دیجیتاڵ یارمەتی بە بەرهەمهێنانەوەی ڕۆژانەی ناسیۆنالیزم بە هۆی کاریگەریی لاگریی ئەلگۆریتمیی کە لە نێتگەرەکان [لە ئینتەرنێتدا، وەک گوگڵ سێرچ. و.] لە ئارادایە و پێشنیاری شێوەی ڕێکخستن کە بە یارمەتیی تێکەڵاوێک لە فاکتەرەکان، لە پێکهاتەی خاوەندارێتی و ئابووریی سیاسیی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بەڕێوە دەچێ (بۆ وێنە، ڕادەی بەڕێوەبەریيان بە هۆی گرینگیی بازرگانی یان بەرنامەیەکی تایبەتی سیاسی) تا فاکتەرە کۆمەڵایەتی و تاکییەکان وەک پێشمەرجەکانی گەڕان و خولیاکانی تاک، فاکتەرەکانی دێموگرافی و ڕایەڵە کۆمەڵایەتییەکان کە ئێمە بەشێک لەوانین. بە کورتی، نێتگەڕەکان گەلێک لە «پەنجەرەی» سروشتی بەرەو دنیا دوورن، کە زۆربەی ئامرازەکانی دیکەش بەو شێوەیەن، ئەوان وەک فیلتەر کار دەکەن کە خۆ لەگەڵ زنجیرەیەک فاکتەری بازرگانی، سیاسی و دێموگرافیی کۆمەڵایەتی دەگونجێنن و لەبەر ئەو هۆیە، ڕوانگەیەکی گوڵبژێرکراو لە جیهان پێشکەش دەکەن (جیلەسپی، ٢٠١٤). ئەو ئەلگۆریتمانەی ڕێنوێنیکەری بەشێک لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکانن کە بە شێوەی بەربڵاو کەڵکیان لێ وەردەگیرێت، سەلمێنراوە کە لاسەنگییە ڕیشەدارەکانی جێندەری، ڕەگەزی و ئەتنیکی بەرهەم دەهێننەوە، بۆ وێنە، لێکۆڵینەوەیەک لە ئاگادارییەکانی سەرهێڵ ئاشکرای کرد کە زۆر دەگمەنە کە ژنان ئاگاداری کاری پڕ داهاتیان پێ نیشان بدرێ (داتتا، شانتز، و داتتا، ٢٠١٥)، لە کاتێکدا کە لێکۆڵینەوەیەکی دیکە ئاشکرای کرد کە گەڕان بە دوای نێوی ئەمریکایی بە ڕەچەڵەک ئەفریقایی دەبووە هۆی ڕێژەیەکی زۆرتر ئاگاداری لەبارەی دەسبەسەر کراندا (سوینی، ٢٠١٣).

بەڵگەی لاسەنگیی ناسیۆنالیستی، سنووردارترە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا زانیاریدەرە. دۆخی چین، کە بە شێوەیەکی سیستەماتیک لە لایەن شنایدەر (٢٠١٨) لێکۆڵینەوەی لەسەر کراوە نموونەیەکی باشە. بۆ وێنە، گەڕانێکی هاوتەریب بەدوای وشەی چینیی «تیانانمەن» و «دەروازەی ئاشتیی بەهەشتی» ئاکامی جیاوازی لێ کەوتنەوە. ئەگەر مرۆڤ کەڵکی لە بایدو یان گووگڵ وەرگرتبا؛ لە کاتێکدا کە گوگڵ بەستەری زانیاریی گشتی لەبارەی گۆڕەپانەکە و هەروەها زانیاری لەبارەی گۆڕەپانی تیانانمەن لە ١٩٨٩ پێشکەش دەکا، گەڕانێک لە بایدو لە هەمان کاتدا هیچ بەستەرێکی بۆ زانیاری لەسەر ڕووداوەکانی ١٩٨٩ پێشکەش نەکرد (شنایدەر، ٢٠١٨، لاپەڕەکانی ٦٩-٦٨). هەڵبژاردنی زمان، شێوەی نووسین و جوگرافیا لەو گەڕانانەدا جێگای سەرنجە. بەهەمان شێوە، نێتگەڕە چینییەکان هەوڵ

دەدەن ڕێژەیەکی زۆر شێوە نووسینی ساکاری چینی پێشکەش بکەن کە لە وڵاتی چین کەڵکی لێ وەردەگیرێت نەوەک شێوەی نووسینی نەریتی کە لە هۆنگ کۆنگ، تایوان و لە نێو تاراوگەنشینانی چینی لە دەرەوەی وڵات کەڵکی لێ وەردەگیرێت (شنایدەر، ٢٠١٨، لاپەڕەی ٧٧). بە کورتی، نێتگەرە جیاوازەکان، لاگریی جیاوازیان هەن و لە جیات تێرامانی جیاواز بۆ هەمان نەتەوە، دەوری دەروازە دەگێڕن. لە حاڵەتی چینییەکەیدا، لاسەنگیی پەنجەرە دیجیتاڵییەکان کە نێتگەرەکان پێشکەشی دەکەن «بە شێوەیەکی هەست پێ نەکراو و زۆر جار ساکار بەرەو ڕوانگەیەکی دیاریکراو لەبارەی چینی بوون نیشان دەدرێ، بۆ وێنە بە لاسەنگی بەرەو سەرچاوە دیکتاتۆرییە ناوخۆییەکان، کە بەرهەمهێنەرەوەی کەرەستەی خەسڵەتی ساکار کراون، یان وڵاتی چین لە چوارچێوەی خزمەتگوزاریی نەتەوەیی وەک کەشوهەوا و ئاپەکانی سەفەر بەرجەستە دەکاتەوە» (شنایدەر، ٢٠١٨، لاپەڕە ٧٩).

بێگومان، شێوەی دروستبوونی نێوی دۆمێنەکانی پلەی هەرە سەروو و ناسیۆنالیزمی ئەلگۆریتمی بە یەکەوە ئافرێنەری ئەو شتەن کە بە نێوی ڕایەڵەی ئێکۆسیستەمی دیجیتاڵیی نەتەوەیی سەیر دەکرێ. ئەو ئێکۆسیستەمە دیجیتاڵییە نەتەوەییانە بێگومان بەیەکەوە بەستراوەن و زۆر جار پشت بە هەمان شێوازەکانی دیجیتاڵ دەبەستن بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەزموونی جیاواز لە دنیای سەرهێڵ پێشکەشی هاووڵاتیان دەکەن. ئەگەرچی کۆمپانیا و پلاتفۆرمەکانی وەک گوگڵ یان فەیسبوک لەسەر دەسکەوتە جیهانییەکانیان پێداگرن، هەم بە پێشکەش کردنی پانتاییەکی دەستراگەیشتن بە زانیاری لە سەرانسەری دنیا کە لەوانەیە بێ وێنە بێ

و وێدەچێ گوێ نەدەنێ یان لە پێکهاتە نەتەوەییەکان تێپەڕن (ڤان دایک، و دە وال، ٢٠١٨)، بە کردەوە، ئەوان خۆیان لەگەڵ پێکهاتەی نەتەوەیی ئینتەرنێت گونجاندووە و شێوازی تایبەت بە نەتەوە و زۆر جار لەگەڵ یەک ناتەبای بەرهەمەکانیان داهێناوە، وەک گوگڵ و ئامازۆن، کە هەردووکیان بە شێوەی ئۆتووماتیک بەرکارهێنەرانیان ڕاسپاردەی ئەو لاپەڕانە دەکەن کە لە ژێر دۆمێنەکانی پلەسەرووی وڵات داندراون (بۆ وێنە، www.google.ac.uk بۆ بریتانیا یان www.google.com.br بۆ برازیل). ئەو چەشنە نەتەوەییانە بە گوێرەی کەڵک وەرگرتن لە پلاتفۆرمی هەر نەتەوەیەک لە کاتی گەڕان ئاکامی جیاواز پێشکەش دەکەن، بۆیە یارمەتی بە دروست بوونی ئێکوسیستەمی دیجیتاڵیی نەتەوەیی دەکەن. بێجگە لەوە، بە هۆی بازرگانی و/ یان یاسایی، بە تایبەتی لە پەیوەندی لەگەڵ بەرهەمی دەنگ و ڕەنگی، بەکارهێنەران ناتوانن بە هاسانی لە شێوازێکەوە بۆ یەکی دیکە بیگۆڕن، بۆیە بە شێویەکی کاریگەر سنووری دیجیتاڵیی نەتەوەیی لە نێوانیاندا دروست دەکەن (ستیوارت، ٢٠١٦). ئەو ئێکۆسیستەمە بەهەمان شێوە، لە لایەن تۆڕی هایپەرلینک لە نێوان ماڵپەڕەکان پشتیوانی دەکرێ؛ هەر وەک توێژینەوەی بەردەست نیشانی داوە، زۆرینەی ماڵپەڕەکان بەستەر بۆ ماڵپەڕی دیکە لە هەمان وڵات دادەنێن یان تەنانەت بەکارهێنەران ئاراستەی ئەو ناوەرۆکانە دەکەن کە هەمان ماڵپەڕ پێشکەشی دەکەن یان پێشکەشکارانی بەستراوە بەوانەوەن (بهارات، چانگ، هەنزینگەر، و رئل، ٢٠٠١؛ دیمیترۆڤا، جۆنۆلین-ئارێن، ویلیامز، کاید، و ڕەید، ٢٠٠٣؛ هالاڤایس، ٢٠٠٠؛ شنایدەر، ٢٠١٨). تەنانەت لەو شوێنانەی هایپەرلینکەکان لە سنووری نەتەوەیی تێپەڕ دەبن، کاریگەریی بەسەرهاتە نەتەوەییەکان و پەیوەندییە دامەزراوە جیۆپۆلیتیکییەکان ئاشکران،

نموونەیەکی باش هایپەرلینکەکانی برازیلین بۆ پۆرتوگال و پۆرتوگال بۆ برازیل (بهارات، چانگ، هەنزینگەر، و رول، ۲۰۰۱، لاپەرە ۵).

ئیکۆسیستەمی دیجیتاڵیی نەتەوەیی لە ڕوانگەی تێکەڵاویی لەگەڵ ئیکۆسیستەمە نەتەوەییەکانی دیکە و ئاستی پشت بەستنیان بە ژێرخانی دیجیتاڵیی ناونەتەوەیی، پێشکەشکراو لە لایەن «پێنج کۆمپانیای زەبەلاح»، کە هەر هەموویان لە وڵاتە یەکگرتووەکانن، (واتە، گوگڵ، ئامازۆن، فەیسبوک، ئەپڵ و مایکرۆسۆفت) گەلێک لێک جیاوازن. نموونەی ئیکۆسیستەمی دیجیتاڵیی نەتەوەیی سەربەخۆتر و خۆبەخێوکار دەکرێ لەو وڵاتانە وەبینرێن کە پلاتفۆرمی دیجیتاڵییان بۆ بەرپەرچدانەوەی دەسەڵاتی «پێنج زبەلاحەکە» بەرهەم هێناون. سەرکەوتووترین لە نێو ئەو ئیکۆسیستەمانەدا ئەوەی چینە، کە هاوشانی سەرکەوتووی بۆ سەرجەم پلاتفۆرمە ڕۆژئاواییەکان هەیە، لە نێتگەری بایدو و پلاتفۆرمی ڕایەڵەی کۆمەڵایەتیی وەیبو، ویچات و تین سێنت کیوکیو ڕا بگرە تا ماڵپەڕەکانی بازرگانیی ئەلێکترۆنیک وەک عەلیبابا، تائۆبائۆ و جەی دی. زۆر جار هەڵسانگاندنی ناسیۆنالیستی و نیگەرانییەکانی سەربەخۆیی نەتەوەیی، ڕێنیشاندەری دامەزراندنی ئەو پلاتفۆرمانە بوون. وەک پلانتین و دێ سێیتا (۲۰۱۹، لاپەڕەی ۱) نیشانی دەدەن، گەشەکردنی پلاتفۆرمی ویچات لە ژێر ڕووناکاییی «یاساکانی گەلێک تەکنۆ-ناسیۆنالیستی و ئاجێندایەکی پەرەئەستێنی سەربەخۆیی سایبەری»دا دروست بوو. لە کاتێکدا کە چین لە ئاستێکی گەلێک بەرچاودا ئیکۆسیستەمێکی دیجیتاڵیی نەتەوەییی تەواو خۆبەڕیوەبەر و سەرکەوتووی هەیە، جێگای ئاماژەیە کە وڵاتانی دیکە لانیکەم هەوڵیان داوە پلاتفۆرمی دیجیتاڵیی نەتەوەییی تایبەتی خۆیان گەشە پێ بدەن. زۆر لەو پلاتفۆرمانە لە کۆتاییدا لە ژێر زەختی دژبەرەکانیاندا تێک شکاون؛ بۆ وێنە، ڕایەڵەی کۆمەڵایەتیی لەهستانیی ناژا کلاسا (پۆلی ئێمە)، کە لە ۲۰۰۸ نیوەی بەکارهێنەرانی ئینتەرنێت لە لەهستان کەڵکیان لێ وەردەگرت (مالاچۆسکی، ۲۰۰۹)، بەڵام دوایە فەیسبوک جێگای گرتەوە. لە دۆخی دیکەدا، جێگرەوەی نەتەوەیی سەرەڕای کێبڕکێ ماڵاواییان کردووە؛ لە ڕوسیە، بۆ وێنە، ماڵپەڕەکانی ڕایەڵەی کۆمەڵایەتیی ئۆدنۆکلاسنیکی و ڤکۆنتاکتێ هێشتا لایەنگریان لە فەیسبوک و تویتەر زیاترن.

دوو هۆشداری گرینگن. یەکەم، لە کاتێکدا کە ئاشکرایە دەوری پلاتفۆرمەکانی دیجیتاڵ لە بەرهەمهێنانەوەی دنیا وەک دنیای نەتەوەکان نابێ زێدەڕۆیی تێدا بکرێ، هێشتنەوەی پێکهاتە نەتەوەییەکانی ژینگەی دیجیتاڵ، ئاکامی ئەو ڕاستییەیە کە دەوڵەتان ئەکتەرانی گرینگ لە دیاریکردنی یاسای نەتەوەیی و چوارچێوەی زمانیدا دەمێننەوە کە لە نێو ئەواندا ئەو کۆمپانیا و پلاتفۆرمانە کاری تێدا دەکەن (کۆل و فاکس، ۲۰۱۷). دووهەم، ئەگەرچی مێدیای دیجیتاڵ بێ ئەملاوئەولا ناسیۆنالیزمی لە شێوەی ساکار و ڕۆژانە بەرهەم دەهێننەوە، پێویست ناکا بەو مانایە بێ کە ئەوان شێوە ناسیۆنالیزمێکی تایبەتی و هێژێمۆنیک پەروەردە دەکەن. بە ڕاستی، لە هێندێک دۆخدا، مێدیای دیجیتاڵ دەتوانێ بە شێوەیەکی چالاک یارمەتی بە بنکۆڵ کردنی دیسکۆرسە کۆمەڵایەتییە زاڵەکان بکەن یان بڕەو بە شێوازی جێگرەوەی بیری نەتەوەیی بدەن. وەک لە بەشی داهاتوودا باسی دەکەین، یەکێک لە خاڵە جیاکەرەوەکانی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ، کە لە شێوازە پێش دیجیتاڵییەکەی جیای دەکاتەوە، دەقاودەق کراوە بوون بە ڕووی فرە دەنگییە و لەبەر ئەو

هۆیە زنجیرەیەکی فرەچەشن لە بیر کردنەوە لە نەتەوە و دەستەبەر کردنیەتی. لە ئاکامدا، ئــەوە گرینگە کە ئێمــە ڕوانگەی خۆمان بە خۆدەرخســـتنە هەرە تایبەتی، شەرانشۆ یان پڕ توندوتیژییەکانەوە ســنووردار نەکەین و لە جیاتیــان ئەوەش لەبەر چــاو بگرین کە چۆن لەگەڵ شــێوازە وەخۆگرتــرەکان، لە ڕوانگەی سیاسییەوە پێشــکەوتوو و لیبراڵ هەڵسوکەوت دەکا.

مێدیــای دیجیتــاڵ ناســیۆنالیزمی گۆڕیوە؟ فرەچەشـــنی، جەمسەرگری و بەکەرەستەکردن

بــە بیرکردنەوە لەو شــێوازانەی کە مێدیای دیجیتاڵ یارمەتیــدەر و بەرهەمهێنەرەوەی ناســیۆنالیزم بــە شــێوەی ڕۆژانــەن، ئێمە ئەوجار ســەرنج دەدەینە هێڵــی دووهەمی لێکۆڵینەوەکەمــان، واتە سروشــتی خودی ناســیۆنالیزمی دیجیتــاڵ. مێدیای دیجیتاڵ ناســیۆنالیزمی گۆڕیوە؟ ئێمە لێکۆڵینەوە لە ســێ تایبەتمەندیی ناســیۆنالیزمی سەردەم دەکەیــن کە دەتوانــن، بە شــێوەیەک، بە تەکنۆلۆژیا دیجیتاڵــەکان پەیوەند بدرێنەوە: بەشــداری و فرەچەشــنی، کــەرت کەرت کردن و جەمسەرگری و بەکەرەستەکردن و بازرگانی پێوەکردن.

بەشداری و فرەچەشنی

ئاڵوگۆڕێکــی ســەرەکی کــە تەکنەلۆجیای دیجیتــاڵ لەگــەڵ خۆی هێنــا، دەکرێ بە بەشــداریی زیاتر، فرەچەشــنی کردن، یان تەنانەت دێموکراتیزە کردن باســیان بکرێ. هەموو ئەوانەش بە بێ پێویســتی دروســت کردنی ئالنگاری بۆ شــێوە یان چوارچێوەی نەتەوەیــی کە پێشــدا باســیان کــرا. کارە کلاسیکەکان لەسەر مێدیا و ناسیۆنالیزم (بۆ وێنە، ئاندێشــۆن، ١٩٩١؛ دۆیــچ، ١٩٦٦) زۆر جار جەختیان لەســەر دەوری مێدیا وەک هێزی پاڵنەر کە شوێنێک دروست دەکا کە لەوێدا بیرە زاڵەکان، گێڕانەوەکان یان ئەفســـانەکان لەمەڕ نەتەوە گەشــە دەکــەن، دەپارێزرێن، نوێ دەکرێنەوە و دێنە ژێر پرسیار. بەڵام ئەو بەڵگەگەلــە بە لێکۆڵینەوە لە مێدیای «کۆن» یان «نەریتی» وەک ڕۆژنامە، فیلم، ڕادیۆ یان تەلەفزیۆن، گەشــەیان کــردووە کە بواریان بۆ دروســتبوونی «ڕووداوی هاوبەش» خۆش کردووە، کە پشــتگیری لە خوێندنەوەیەکی تایبەتی لە واتای نەتەوە یان ئەوەی کە دەبێ ببــێ دەکەن یان هەوڵ دەدەن بیســەپێنن (دایــان و کاتــز، ١٩٩٢). ئەگەر چــی لەوانەیە جەماوەر ناســاندنی ئەوتۆ لــە نەتەوە ببینن کە جیاواز و پێچەوانــەی یەکتر بن (مادیانو، ٢٠٠٥)، دەرفەتەکانی ئەوان بۆ بەرهەم هێنان و بڵاوکردنەوەی بۆچــوون لە مەڕ نەتەوە بە مێدیای کۆن یان نەریتیی سنووردار کراون.

لەگەڵ ئەوەشــدا، لایەنی بەشداریکارانە، هاســانیی کەڵک لێ وەرگرتن و (بە شێوەی ڕێژەیــی) تێچــووی کەمــی تەکنۆلۆژیــا دیجیتاڵــەکان بۆتــە هۆی وەرســووڕانێکی گرینــگ، بــە ڕێژەیەکی یەکجــار زۆرتری بەشداربوو کە یارمەتیدەری پەیوەندیگرتنی جەماوەریــن؛ بۆیــە ڕوانگەکانیــان یــان تێگەشتنەکانیان لە بارەی خۆیاندا، لانیکەم ئەگــەری دیترانــی لە لایەن جەمــاوەرەوە هەیــە. ئەو وەرســووڕانە، بەهەمان شــێوە بووەتە هۆی کاڵ بوونەوەی ســنووری نێوان بەرهەمهێنەرانــی مێدیــا و بەکارهێنەرانی، کــە ئێمــەی کردووەتــە «بەرهەمهێــن بەکارهێنــەر» یان «بەرهەمهێنــەر» (برونس، ٢٠٠٨؛ ژەنکینــز، ٢٠٠٨). ئاکامەکــەی بــووە هۆی فرەچەشــنییەکی بەرچــاو لە دەنگی دیــار لە ناو ئاپۆڕای جەماوەر و شــێوەیەک لــە دێموکراتیــزە بوونــی پەیوەندیگرتن. تەکنەلۆجیــا دیجیتاڵییــەکان لە ڕاســتیدا تەواوکەری بەکارهێنانی مێدیای «نەریتین»، وەک کاتێــک کــە جەمــاوەر بە شــێوەی

زیندوو لە بــارەی بەرنامە تەلەفزیۆنییەکاندا تویت دەکــەن، کارێک کــە یارمەتیدەری بەرهەمهێنانەوەی شێوەی نەتەوەیە (ستیوات، ٢٠١٩). لایەنی بەشداریکەر و بەردەستبوونی بە هەمان شێوە بەو مانایەیە کە ئەو دەنگانەی پێشــتر کپ دەکران یان سانســۆر دەکران، ئێستا زۆر هاسانتر دەتوانن بگەنە بەر چاوی جەماوەر و، مێدیای دیجیتاڵ بکەنە ئامرازی بەرهەڵســتکاریی سیاســی و بەرخۆدان لە ڕێژیمە سەرەڕۆکاندا (کامایرتس، ٢٠١٨).

ئاســەوارێکی بەرچاوی ئەو وەرســووڕانە بــە کــردەوە ئەوەیە کە مێدیــای دیجیتاڵ هەوڵەکانی دەوڵەت بۆ پاراســتنی شێوازێکی زاڵ لــە شوناســی نەتەوەییــان لاواز کرد. ئــەو زانایانەی بە داوی لێکۆڵینەوە لە ســەر ناســیۆنالیزمی دیجیتاڵن، سەرنجیان داوەتە لایەنــی بەشــداریکارانە و ئاســەوارەکانی دیموکراتیزە کردنی تەکنۆلۆژیا دیجیتاڵەکان، کە بەشــدارێکی زۆرتر پوتانسیەلی دروست کردن و بلاو کردنەوەی شێوازە جێگرەوەکانی شوناســی نەتەوەییــان هەیە. لە نووســین لەبارەی دۆخی پاکســتاندا، کەلیم و جانجوا دەڵێن کە «کەسێکی ئاسایی» (سیک) ئێستا بە شێوەیەکی بەرچاوتر دەوری لە ناسیۆنالیزمدا هەیــە، بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاســتییە کە مێدیای دیجیتاڵ، دەرفەتی «دروست کردن و بلاوکردنــەوەی گفتوگۆیەکی دیموکراتیک لــە خــوارەوە بۆ ســەرەوەی» ڕەخســاندووە (٢٠١٩، لاپــەڕەی ٦٩). بــە هەمان شــێوە بەڵگەی هاوشــێوە لــە لێکۆڵینــەوەکان لە بــارەی ڕوســیە و ناوەندی ئاســیا(گلوخۆف، ٢٠٠٧)، ئێران (یالدین-سێگال، ٢٠١٧) و برازیل (ئێکین، ٢٠١٧) کەوتوونە دەســت. بە تایبەتی هێندێــک دەوڵــەت بۆخۆیان پێشــوازییان لە سروشــتی زۆرتر بەشــداریکارانەی مێدیا کۆمەڵایەتییــەکان کــردووە و هەوڵیان داوە لــەوان وەک ئامــرازی هاندەر بۆ هەســتی فرەچەشــن لە بارەی گرێدارویی نەتەوەیی کەڵک وەرگرن. دەستپێشــخەرییەک کە بە شێوەی بەرین بلاوکراوەتەوە تویتەر لە سوید (Twitter @Sweden) بــووە، پرۆژەیەک کە دەوڵەتی سوید پشتیوانیی داراییی لێ دەکرد و لە لایەن دامودەزگا دەوڵەتییەکانەوە وەک «دیموکراتیکتریــن ئەژماری تویتەر» باســی لێوە دەکرا، کە هەر حەوتوویەک کەســێکی ســویدی وەک بەرپرســی ئەژمارەکە دیاری دەکــرا. ئامانجی کەمپەینەکــە ئەوە بوو کە پێشــوازی لە فرەچەشــنیی نەتەوەیی بکا و نیشــان بدا کە «تەنیا یەک سوید پێشکەش نەکــرێ، بەڵکو چەنــد دانە» (کریستێنســێن، ٢٠١٤، لاپەڕە ٣٢).

بــەڵام ئێمە دەبێ وریــا بین و پێمان وا نەبێ کە ڕەخســاندنی هەلی بەشــداربوون لە لایــەن مێدیای دیجیتــاڵ، ئێکۆلۆجیای پەیوەندیگرتنــی نوێ دەکاتــە گۆڕەپانێکی هاوسەنگ بۆ سەرجەم ئەکتەرەکانی بەشدار لەویدا، یان ســەردەمی گێڕانەوە نەتەوەییە ئاساییەکان تێپەڕ بــووە. یەکــەم، ئێمە دەبێ دان بەوەدا بنێیــن کە هەموو تاکێک بە شێوەی یەکســان توانای سوود وەرگرتن لــە تەکنەلۆجیــا دیجیتاڵییەکانــی نییە تا بەو شــێوەیە یارمەتیدەری دروست کردنی دیــاردەی بیــری نەتەوەیی فرەچەشــنتر و لە خوارەوە بۆ ســەرەوەی ناســیۆنالیزمی دیجیتاڵــی بــێ. هەر وەک وێــژە لە بارەی دابڕانی دیجیتاڵی ئاشکرای کردووە، بەشێک لە هاووڵاتیان، و بەشــێکی دنیــا، وێدەچێ کەمتر بە قازانجیان تەواو بێ نە تەنیا بەهۆی دەســتڕانەگەیشــتن بەڵکو تەنانەت زۆرتر لەبەر نەبوونی لێهاتوویی و زانیاریی پێویست بۆ کەڵکوەرگرتن لە تەکنۆلۆژیا دیجیتاڵەکان (دیماجیــۆ و هارگیتــای، ٢٠٠١). دووهــەم، هەروەک پێشــتر باسمان کردووە، پلاتفۆرمە دیجیتاڵەکان دەلالّی بێ لایەن نین، تەنانەت بــە هــۆی خاوەنەکانیانەوە هــەوڵ دەدەن پێداگری لەسەر بێ لایەنیی خۆیان بکەن و

بەو شێوەیە هەوڵ دەدەن خۆ لە یاسابەندیی ڕزگار بکەن (جیلەسپی، ٢٠١٠). لە جیاتان، سەرجەم پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان خەریکی پرۆسەی گۆڕینی ناوەڕۆک و گوڵبژێر کردنیان، کە بڕیار دەدەن ئێمە کام بژاردەی سەرهێڵمان پێشکەش بکرێن. وەک پێشتر دیتوومانە، نێتگەڕەکان بۆخۆیان دیاریی دەکەن کام زانیاریی سەرهێڵمان پێشکەش بکەن و پشتگیری لە شێوەیەکی دیاریکراو لە نەتەوە دەکەن. ئەوە لەبارەی پلاتفۆرمەکانی ڕایەڵەی کۆمەڵایەتیشەوە ڕاستە کە تاکەکان بۆ بڵاوکردنەوەی بەسەرهاتی خۆیان و دنیا کەڵکیان لێ وەردەگرن. بڕیارەکانی دیزاینی ڕوخسار و کارکردەکان لە دەرووەی دەسەڵاتی بەکارهێنەران دەدرێن و لەگەڵ ئەوەشدا کاریگەریی گەلێک بەرچاویان لەسەر شێوەی پێناسەکان، نواندنەکان و گێڕانەوەکان کە تاکەکان دەتوانن لەسەر هێڵ دروستیان بکەن هەیە. لەجیاتی سەیر کردنی مێدیا کۆمەڵایەتییەکان وەک شانۆی خۆپێشکەشکاریی داهێنەرانە و دارێژەری پێناسەی سەرهێڵ، ئەوان زۆرتر وەک «شوێنی خەبات لە نێوان بەکارهێنەران، کارمەندان و خاوەنانی پلاتفۆرمەکان بۆ کۆنترۆڵی شوناسەکانی سەرهێڵن» (ڤان دایک، ٢٠١٣، لاپەڕەی ١٩٩).

ئێمە دەبێ بە هەمان شێوە لە بیرمان بێ کە توانایی گەیاندنی بۆچوونێکی سەرهێڵ بەو مانایە نییە کە سەرجەم بۆچوونەکانیش گوێیان بۆ ڕادەگیرێت، چ بگا بە هەنگاونان بە گوێرەی ئەوان (کۆلدری، ٢٠٠٩). لە کاتێکدا کە تاکی بەکارهێنەر بە ڕاستی ژمارەیەکی جیاواز لە بیرکردنەوە لە هەمان نەتەوە دروست دەکەن، توانایی ئەوان بۆ بڵاو کردنەوەی ئەو گێڕانەوانە بە شێوەیەکی کاریگەر و کردنی ئەوان بە لەنگەری پێناسەی هاوبەش، سنووردارە؛ سەرەڕای دیزاینی بەشداریکارانە، کۆمپانیاکان و دەوڵەتانی دەورگێڕ لە پلاتفۆرمی دیجیتاڵ، دەسەڵاتی گەلێک زیاتریان لە تاکی بەکارهێنەر هەیە و بەو هۆیەوە بۆ بڕەودان بە گێڕانەوەکانی خۆیان لەمەڕ گرێدراویی نەتەوەیی پۆشتەترن. تویتەکان و پۆستەکانی ئەکتەرە سیاسی و ئابوورییە خاوەن دەسەڵاتەکان، یان ئەوانی کە ئامرازی زۆرتریان بۆ وەبەرهێنان لەسەر ڕیکلامی سەرهێڵ هەیە، لە هاووڵاتیی ئاسایی زۆرتر دەبینرێن و وڵامی پۆست و تویتی زۆرتریان پێ دەگاتەوە. بۆیە هەستی خاوەن دەسەڵاتی جەماوەرە نەتەوەییەکان بە هۆی مێدیای دیجیتاڵەوە تا ڕادەیەکی زۆر خەیاڵییە. خاوەن دەسەڵاتی بە واتایەکی ساکار دەتوانێ بە مانای توانایی وەڵامدانەوەی پۆست یان تویتی ڕێبەرێکی سیاسیی ناسیۆنالیست بێ (فاکس و میلەر-ئیدریس، ٢٠١٩). تەنانەت لە دۆخی بەشداریی نەتەوەییی دیموکراتیکدا بە ئاشکرا، وەک ئەژماری تویتەری لە سوید (Sweden@)، بە کردەوە سنووردار بوو. بەڕێوەبەرەکان ڕێنوێنیی دیاریکراویان پێ دەدرا کە چ پۆست بکەن و بەشێک لەو کەسانەی کامێنتیان دادەنا «نوێنەرایەتیکاری»ی تویتەکان لە جیات خەڵکی سویدیان دەهێنایە ژێر پرسیار (کریستینسێن، ٢٠١٣). لەبەر ئەو هۆیە «دەسەڵاتی» ئاشکرای بەکارهێنەری ئاسایی مێدیای دیجیتاڵ، سنووردارە. لە کاتێکدا کە زۆر بەشدار دەتوانن ناوەڕۆک لەسەر هێڵ بڵاو بکەنەوە و بەو شێوەیە بانگەشە بۆ بۆچوونی تایبەتی خۆیان لەمەڕ نەتەوە بکەن، ئەوان دەتوانن ئەوە تەنیا لە نێو پارامێترەکانی ژێرخانێکی دیاریکراوی دیجیتاڵ و ئەو دەستپێڕاگەیشتنەی بۆیان دیاریکراوە بکەن بە گارانتییەکی کەم کە گوێی بۆ ڕا بگیرێت.

کەرت کەرت کردن و جەمسەر گریی

لە کاتێکدا کە باسی سروشتی بەشداریکارانەی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ

و پوتانسیەلی دێموکراتیزە کردن زۆر جار دەکەوێتە ژێر کاریگەریی هەستی گەشبینی و دەبێتە هۆی ڕەنگدانەوەی ئەو ڕوانگەیە کە تەکنۆلۆژیا دیجیتاڵەکان هێزی باشن، لێکۆڵینەوەی نوێ هەوڵ دەدا هەڵوێستێکی چاوکراوانەتر و بێ پەردە نەرێنیی هەبێ. وەک لە بەشی یەکەمدا ئاماژەی پێ کرا، بەشی زۆری توێژینەوەی ئەو دوایانە لەمەڕ ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ، جەخت لەسەر دەوری مێدیای دیجیتاڵ وەک ڕەخسێنەری هەل بۆ سەرهەڵدانی حیزبی پۆپۆلیستی کۆنەپارێز و ڕێبەران و ئاسانکاری بۆ شێوازی تایبەتیتر و تەنانەت شەڕانشۆی ناسیۆنالیزم دەکەن (فوچس، ٢٠٢٠؛ لیم، ٢٠١٧؛ پاژنیک و ساور، ٢٠١٨؛ رائۆ، ٢٠١٨؛ وایسبۆرد و ئامادۆ،٢٠١٧). لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە دەبێ وریا بین بین ڕوانگەی ساویلکانە کە پێی وایە مێدیای دیجیتاڵ هێزێکی پێشکەوتنخوازی ڕێخۆشکەر بۆ بە جیهانیبوونە، لەگەڵ بۆچوونێکی بەهەمان شێوە یەک لایەنانەی ڕەشبین کە پێی وایە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە سروشتدا ناوچەیین و خوازیاری گەورەکردنەوەی ڕوانگەی تایبەتی لەمەڕ گرێدارویی نەتەوەیین وەگۆڕین. لە جیاتیان، ئێمە پێشنیار دەکەین کە ژێرخانەکانی پەیوەندیگرتنی دیجیتاڵ، لەوانەیە ڕێخۆشکەری کەرت کەرت بوونی پەرەئەستێن و جەمسەرگریی ناسیۆنالیزمی بن، کە لە لایەکەوە دەبنە هۆی لێکدابڕان لە نێوان، شێوازەکانی زۆرتر وەخۆگری گرێدراویی نەتەوەیی، کە بۆ فرەچەشنی و کۆچبەری کراوەیە و لە لایەکی دیکەوە، گرێدراویی نەتەوەیی تایبەتیتر، بە شێوازەکانی هۆگریی ناوچەیییەوە کە جەخت لەسەر گرینگیی ڕیشەی ئەتنیکی-نەتەوەیی وەک پێوەری سەرەکیی گرێدراویی نەتەوەیی دەکەنەوە. پاڵنەرێکی گرینگی ئەو جەمسەرگیرییە، بێگومان، تێکەڵاوییەکی قووڵتر و هۆگرانەتر لەگەڵ ناسیۆنالیزمە. لە ژینگەیەکی دیجیتاڵدا، تاکەکان و تاقمەکان دەتوانن ڕێژەیەکی گەلێک زۆر ناسیۆنالیزمی «دانسقە» یان «بە بەر دووراو» دروست بکەن کە دەتوانن ببنە هۆی خۆ پێوە خەریک کردنی گەلێک بەهێز (فاک و میلەر-ئیدریس، ٢٠١٩). لە کاتێکدا کە ئەو خۆ پێوە خەریک کردنە بەهێزە ئاسەواری ئەرێنیی هەن، وەک لەوانەیە یارمەتیدەر بن بۆ هاندان و بەردەوامیی بەشداری لە گفتوگۆی جەماوەریدا، ئەگەری ئەوەش هەیە کە ڕێخۆشکەری لێک دابڕان بن.

بەستەری نێوان ژینگەی پەیوەندیگرتنی خەریکی گۆڕان و جەمسەرگریی سیاسی یان ئایدیۆلۆجیکی، بە شێوەیەکی بەربڵاو لە لایەن زانایانی پەیوەندیگرتن و مێدیادا هاتۆتە بەر باس. ئەگەر چی کەوتنە ژێر کاریگەریی بەشێکی هەڵبژێردراو، واتە ویستی جەماوەر بۆ کەوتنە دوای ئەو سەرچاوانەی لەگەڵ ڕوانگەی سیاسیی ئەوان گونجاوە، مێژوویەکی دوورودرێژی هەیە (بۆ وێنە، ستراود، ٢٠١١). ژمارەیەک نووسەر باسیان کردووە کە ئەو دیاردەیە لە ژینگەی سەرهێڵدا تەنگاوتر و بەربڵاوتر بووە، و بۆتە هۆی کەرت کەرت بوونێکی بێ هاوتا لە بواری گشتییدا و بۆتە هۆی سەرهەڵدانی «بلق فیلتەر» یان «ژووری زایەڵە» کە خەڵک لەناویاندا تەنیا شتی وا دەبینن کە کەیفیان پێ دێن و لەگەڵیان هاوران، لە جیاتی کەوتنە ژێر کاریگەریی ڕوانگەی فرەچەشن و جیاواز (پاریسەر، ٢٠١١؛ سانشتاین، ٢٠١٧). ئەو «بڵقانە» یان «ژوورانە» وێدەچی بە بڕیاراتی ئابووری و سیاسی بەهێزتر بکرێن، وەک گۆڕانەکانی ئەو دوایانەی ئەلگۆریتمەکانی فەیسبووک کە جەخت لەسەر پۆستەکانی «هەڤاڵان» دەکەنەوە لە جیات هی وەشانخانەکان و ئاژانسەکانی هەواڵدەری (کۆرنیا، سەل، لێڤی، و نیلسن، ٢٠١٨).

لە لێکدانەوە ڕەشبینانەترەکاندا، ئەوە دەبێتە هۆی بەتاڵکردنی گۆڕەپانی هاوبەشی

گشتی؛ شوێنێک کە بۆچوونە جیاوازەکان بەرەورووی یەکتر دەبنەوە و دێنە ژێر پرسیار. هەروەها تەشەنە کردنی جەمسەرگریی گفتوگۆی جەماوەری؛ شوێنێک کە بۆچوونە توندڕەوانەترەکان زیاتر دەبینرێن و پشتیوانی دەکرێن کە دەنا لە مێدیا دەرهێڵەکاندا بڵاو دەبوونەوە. نموونەی تازەتر وەک هەڵبژێرانی خایر بۆلسۆنارۆ لە برازیل ویدەچێ بوچوونەکان لە مەڕ کەرت کەرت کردن و جەمسەرگری پشتڕاست بکەنەوە. هەڵمەتی هەڵبژاردنی بۆلسۆنارۆ بە شێوەی سەرەکی لە مێدیا کۆمەڵایەتییەکاندا بەڕێوە چوو و پێکهاتەی ئەوان ڕەخسێنەری هەل بۆ دروست بوونی تاقمی داخراو بوو کە پشتیوانییان لە ناوبراو دەکرد. بەکارهێنەران زۆر جار لە لایەن خزمەکانیان، هەڤاڵانیان یان ئاشنایانیانەوە بانگهێشت دەکران کە بۆ پشتگیری لە بۆلسۆنارۆ، بچنە ناو تاقمی واتسئاپەوە و لەو «ژوور»ە دیجیتاڵییە داخراوانەدا، ڕوانگە دژە لیبراڵییەکان لە بارەی برازیل و زانیاریی هەڵە لەبارەی بەربژێرەکانی دیکە، بڵاو دەکراوە و ڕوانگەی بەرهەڵستکار کپ دەکرا (داڤید و شتراوبار، ٢٠٢٠، نیمێر، ٢٠١٨). لەگەڵ ئەوەشدا ئەوە گرینگە کە ئاماژە بەوە بکەین کە بەڵگە ئەزموونییەکان هێشتا متمانە پێکراو نین و هێندێک لێکۆڵینەوە ئاماژەیان بەوە کردووە کە کەڵک وەرگرتن لە مێدیای دیجیتاڵ، لە ڕاستیدا دژی جەمسەرگرین یان نیشانیان داوە کە کاریگەرییە جەمسەرگرانەکانی کەڵک وەرگرتن لە مێدیای دیجیتاڵ، لەوانەیە تەنیا بەشێکی کەم لە دانیشتووان بگرنەوە (بۆ وێنە، دوبوا و بلانک، ٢٠١٨؛ هەر وەها بڕوانە ڤان ئالەست و ئەوانی دیکە، ٢٠١٧، بۆ کورتەیەک لەو بارەوە).

پەیوەندیی وردی نێوان کەوتنە ژێر کاریگەریی بەشێک لە ڕوانگەکان و جەمسەرگری لەسەر ناسیۆنالیزم کەمتریش ڕوونە؛ تا ڕادەیەکی زۆر بەو هۆیە کە وەک پێشتر ئاماژەی پێ کرا، توێژینەوەی بەردەست بە شێوەیەک باسی ناسیۆنالیزم دەکا کە ئەوی تا ئاستی تایبەتیتر و شێوازی پڕنەفرەت دادەبەزێنێ. بۆ وێنە، توێژینەوە لەسەر ڕاگەیاندنە پۆپۆلیستییەکان، ڕوانگەی دژە کۆچبەر لە ئایدیۆلۆجیای پۆپولیستی و ڕاگەیەنەکانیاندا پشتڕاست دەکاتەوە (بۆ وێنە، دی ڤریس، ئەسەر، ئالبەری، راینمەن، و شتانیەر، ٢٠١٨؛ ئەنگەسەر، ئەرنست، ئەسەر، و بوخل، ٢٠١٧) یان لێکۆڵینەوە لەسەر دەوری گفتوگۆی پۆپولیستیی کۆنەپارێز لەسەر هەستە دژە کۆچبەرەکان لە وڵاتانی جیاوازدا دەکا (بۆ وێنە، ڤان کلینگەرێن، بوومگاردین، فلیگنهارت و ڤرەسە، ٢٠١٥) بەڵام سەرنجی کەمتر دەداتە ئەوە کە چۆن ژینگەی پەیوەندیگرتن لەوانەیە یارمەتیدەری جەمسەرگری بێ لە نێوان ئەو کەسانەدا کە خوازیار یان دژی کۆچبەرین و بەو شێوەیەش لە نێوان ئەو هاووڵاتیانەدا کە پێشوازی لە ڕوانگەی جیاواز لەسەر گرێدراویی نەتەوەیی و ناسیۆنالیزم دەکەن. تەنانەت کاتێک کە توێژینەوە بە ئاشکرا جەخت لەسەر پەیوەندیی نێوان جەمسەرگری و شوناسی نەتەوەیی دەکا، هەوڵێکی کەم بۆ جیاوازی دانان لە نێوان شێوازە جیاوازەکانی شوناسی نەتەوەیی نادا یان دان بەوەدا ناهێنێ کە هەمان نەتەوە دەتوانێ کەمتاکورتێک بە شێوەی تایبەتی بێنە خەیاڵ. بۆ وێنە، لێکۆڵینەوەیەک کە لە وڵاتە یەکگرتووەکان بەڕێوە چووە بۆی دەر کەوتووە کە کەوتنە ژێر کاریگەریی ناوەڕۆکی مێدیایی کە شوناسی نەتەوەیی مرۆڤ کزتر دەکا، ویدەچێ جەمسەرگری لە نێوان ئەوانی لە پێشداش دژی کۆچبەری بوون زیاد بکا و ئەوان زۆرتر هان دەدا کە تایبەتمەندیی نەرێنییان وەپاڵ دەن یان لە بەرانبەریاندا کەم هەستتر بن (ڤویچێشاک و گاریت، ٢٠١٨). بەڵام ، ئەو کاریگەرییە لە نێو کەسانی لایەنگری کۆچبەریدا نەبوو، ئاکامێک کە لەوانەیە بەو مانایە بێ کە ڕوانگەی ئەوان

لەمــەڕ نەتــەوە بــوون بەرەو فرەچەشــنی کراوەتــرە. بــە ڕاســتی، لێکۆڵینەوەیەکــی دەگمــەن کە بە ئاشــکرا جەختی لەســەر پەیوەندیی نێوان جەمســەرگری و شــێوازە جیاوازەکانی ناسیۆنالیزم لە نێو شارۆمەندانی وڵاتە یەکگرتووەکاندا دەکردەوە، بە شێوازی جیــاوازی ناســیۆنالیزم کــە بە شــێوەی پەرەئەستێن بە ڕوانگەی حیزبە جیاوازەکانەوە گرێ دەدرا، «بەڵگەی بەهێزی لەبارەی باوەڕە نەتەوەییە حیزبییە نەگۆڕەکانی ماوەی دوو دەیەی ڕابردوو» ئاشــکرا کرد (بۆنیکۆڤســکی، هالیکیۆپولو، کاوفمەن، و ڕۆداون، ٢٠١٩، پالەڕەی ٢). بە تایبەتی لە کاتێکدا کە لە ١٩٩٦ ڕوانگەی جیاواز لەمەڕ نەتــەوەی ئەمریکا بە گوێرەی لایەنگــری لە حیــزب لێک جیا بــوون، لە ٢٠١٦ بە شێوەیەکی بەرچاو تووشی ئاڵوگۆڕ بووە؛ لایەنگرانی حیزبی کۆماری زۆرتر ئەتنۆ ناسیۆنالیســت بوون، لە کاتێکدا کە ئەوانی خۆیان وەک لایەنگــری حیزبی دێموکرات پێناســە دەکرد، تا ئاســتێکی زۆر پێشوازی لەو شتە دەکەن کە نووسەری لێکۆڵینەوەکە وەک ڕوانگەی «جیاکــراوە [لە ئەتنیک]»ی ناسیۆنالیزم باسی دەکا (بۆنیکۆفسکی، هالیکۆپولو، کاوفمەن، و ڕۆداون، ٢٠١٩، لاپەڕەی ٢). لە کاتێکدا کە ئــەو توێژینەوەیە لێکۆڵینەوەی لەســەر ژینگەی جیــاوازی مێدیایی لەو چوارچێوەدا نەکردووە، دەکرێ بگوترێ کە بەستراوەییی پەرەئەســتین بــە مێدیــای دیجیتاڵ وەک ســەرچاوەی زانیاری، لەوانەیــە فاکتەرێکی یارمەتیــدەر بــەو «شــێوازە حیزبییانــە»ی ڕوانگەی ناسیۆنالیستی بێ.

بازرگانی پێوەکردن و بەکەرەستەکردن

وەک پێشتر ئاماژەی پێ کرا، ئێمە دەبێ وریا بین و پێمان وا نەبێ کە ڕەخســاندنی هەلی بەشــداربوون لە لایەن مێدیای دیجیتاڵەوە، ئێکۆلۆجیــای پەیوەندیگرتنی نــوێ دەکاتە گۆڕەپانێکــی هاوســەنگ بــۆ ســەرجەم ئەکتەرەکانی بەشــدار لەویدا، یان سەردەمی گێڕانەوە نەتەوەییە ئاساییەکان تێپەڕ بووە. ئێمە لەپێشــدا تیشکمان خســتووەتە سەر دۆخە بەردەوامەکەی دەســەڵاتی هیرارشی لە ژینگــەی پەیوەندییــە دیجیتاڵییەکان و بەڵگەمان هێناوەتەوە کە شێوازە جیاوازەکانی ناســیۆنالیزم کــە لەســەرهێڵ دەبیندرێن، بــە پارامێترەکانــی ژێرخانــی دیجیتاڵ و سوودەکانیانەوە بەستراونەوە. لەو بەشەدا، ئێمە هەنگاوێــک واوەتر دەچین و بەڵگە دێنینەوە کە ئــەو پارامێترانە بە شــێوەیەک لە بیری ناسیۆنالیســتیی بەرچاوتەنگەوە پشــتگیری دەکرێن کە پێش هەموو شتێک نەتەوە وەک کۆمەڵگایەکی ئەکتەرانی ئابووری دەبینێ کە حەزیان لە فرۆشتن و/یان کڕینی لێهاتوویی و بەرهەمی تایبەتییە، نەوەک کۆمەڵگایەکی شارۆمەندان کە خاوەنی حەز و پێداویستیی کولتووری، سیاسی و کۆمەڵایەتیی جیاوازن.
ئیــزن بــدەن دەســتبەجێ ئــەوە زیاد بکەین کە هیچ شــتێک لە تەکنەلۆجیاکانی پەیوەندیگرتنــی دیجیتاڵــدا نییە کە خۆی لە خۆیــدا ئەوان بکاتە خوازیــاری بازرگانی پێوەکردن و بەکاڵاکردن. لــە جیاتیان، ئەو تایبەتمەندییانە ئاکامی سیاســەتی ئابووریی پلاتفۆرمــە دیجیتاڵییەکانن و بەتایبەتی ئەو ڕاســتییە کە ئەوان وەک یەکــەی ئابووری کار دەکەن و بە شــێوەیەک دروست کراون تا ســوودی بازرگانــی وەدەســت بێنن. بە گوتەی ڤاندایک، پۆیل، و دێ وال (٢٠١٨)، بەکاڵاکــردن مێکانیزمێکــی ســەرەکیی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکانی هەنووکەیی وەک گوگڵ، ئامازۆن و فەیســبووکە کە دەخرێتە نێــو هەڵســوکەوتە کۆمەڵایەتییەکانەوە. لە لێکۆڵینەوەکەیاندا، بەکاڵاکردن «بەو شێوەیە کە پلاتفۆرمەکان شــت، چالاکی، هەست و بیرۆکە سەرهێڵ و دەرهێڵەکان دەکەنە کاڵای قابیلــی ئاڵوویر کردن»، کە ‹لانیکەم بە چوار جۆر دراو دەنرخێندرێن: سەرنجدان، زانیاری،

بەکارهێنەر و پـــارە». ئەوە ســـەرنجدانێکی گەلێک گرینگـــە، نەتەنیا لەبەر ئەوە کە زۆر لەو دامەزراوانە کە لە ژێر کاریگەریی گەلێک بەرچـــاوی پلاتفۆرمـــە دیجیتاڵییەکانـــدان، لـــە دامەزراوەکانی ڕاگەیانـــدن [وەک ڕادیۆ و تەلەفزیـــۆن] و پەرتووکخانـــەکان تـــا دامەزراوەکانـــی پـــەروەردە و فێرکـــردن و تەندروســـتی، زۆر جـــار یان بـــە بودجەی گشـــتی بەڕێوە دەچن یان بە شـــێوەیەکن کە لـــە خزمەت بەرژەوەندیی جەماوەردا بن، وەک لە زۆربـــەی وڵاتانـــی ئەورووپایی بەو شـــێوەیەن (ڤاندایـــک، پۆئێـــل، و دە وال، ٢٠٠٨، لاپـــەڕەی ٣٠) یان لە ژێـــر کۆنترۆڵی دەوڵەت یان ئێلیتی سیاسیی فەرمانڕەوادان، وەک لە چین، ڕوسیە، هانگاریا، و وڵاتانی دیکتاتۆری و شـــێوە دیکتاتـــۆری. بۆیـــە بـــە گوێرەی چوارچێوەی سیاسی-کۆمەڵایەتی، وێدەچێ بـــڵاو بوونەوەی پلاتفۆرمـــە دیجیتاڵییەکان، یارمەتیدەری زیاتر بوونی دەسترۆیشتوویی ناســـیۆنالیزمی ئابـــووری (بازرگانی و کڕیار) بەسەر شێوازەکانی دیکەی ناسیۆنالیزمەوە بن. بێ گومان، ئابووریی سیاسیی ئەو پلاتفۆرمە دیجیتاڵییانـــە کە هانـــدەری بازرگانییان لە پشتە، تەنیا فاکتەری یارمەتیدەر بەو گۆڕانە نییە، لە جیاتیان، ئەو شانبەشانی ژمارەیەک دیاردەی دیکە، لە ناویاندا دروســـت کردنی ناوبانگی باش بۆ وڵات، جەختکردن لەســـەر ئەتنیکـــی کڕیاران و بەکاڵاکردنی شوناســـە نەتەوەییەکانـــە، کە هـــەر دێت و دەورێکی ســـەرەکیتر لە بەرهەمهێنانەوەی ناسیۆنالیزم لە ســـەدەی ٢١دا دەگێڕن (ئارۆنچیک، ٢٠١٣؛ کاســـتێللۆ و میخایلی، ٢٠١٨؛ کامارۆف و کامارۆف، ٢٠١٩؛ وانگ، ٢٠٠٥).

بازرگانـــی پێوەکـــردن و بەکاڵاکردنـــی ناســـیۆنالیزم لـــە ژینگـــەی ســـەرهێڵدا بە چەند شـــێوە دیارە. نموونەیەکی هەرە دیار دەکرێ لە ئاڵوویرە بازرگانییەکانی سەرهێڵدا بێتـــە بەر چاو. بـــە هۆی نەناســـیاو بوون و دەستراگەیشـــتن بە سەرانســـەری جیهان، ئینتەرنێت ژینگەیەکی بێخەوش بۆ فرۆشتنی کەلوپەلی کۆنەپارێزان پێشکەش دەکا، وەک ئەو کاڵایانە کە لە لایەن تور شتاینەر، وایت تـــراش ڕیبێل، دیرتـــی تینـــز و دۆبەرمەن ئاگرێسیوەوە پێشکەش دەکرێن . هەر وەک لە لایەن ســـینتیا میلەر-ئیدریس (٢٠١٨) ســـەرنجی دراوەتێ، ئەو مارکە کۆنەپارێزانە زۆر جـــار کەڵـــک لە هێمـــا جیهانییەکان و دروشـــم بە زمانی ئینگلیزی وەردەگرن کە پڕن لە پەیامی ناسیۆنالیستی و کۆنەپارێزی و شـــاهیدێکە بۆ دەست وێراگەیشتنی ئەوان بە گشـــت کون و کەلێنی ئـــەو جیهانە، کە مێدیـــای دیجیتاڵ هەلی بۆ ڕەخســـاندوون. ژینگەی دیجیتاڵ بە هەمان شـــێوە دەوری گرینگی لە ڕێخۆشـــکەری بۆ بڵاو کردنەوەی ناسیۆنالیزمی کڕیاران لە خوارەوەڕا بۆ سەرەوە هەیە، لە ناویاندا بایکۆت کردنەکانی کڕیاران کە ئاراســـتەی هێندێک مارک بە پەیوەندی لەگـــەڵ نەتـــەوە «دوژمـــن»ەکان تاوانبـــار دەکرێن یـــان خاوەنەکانیان ئـــاکاری ئەوتۆ نیشـــان دەدەن کـــە وەک بێڕێزی بە نەتەوە ســـەیر دەکرێن. بۆ وێنە دەکـــرێ ئاماژە بە کەمپەینی تویتەریی # ئاڵمان بایکۆت بکەین کە لە جوابی سیاســـەتی زێدەپاشـــەکەوتی ئابووری کە لە لایـــەن یەکیەتی ئەورووپاوە کە لـــە ژێـــر کاریگەریی ئاڵمانەدایە بەســـەر یۆناند ســـەپا (لەکاکیس، ٢٠١٧) تا ژمارەیەک دژکـــردەوەی کڕیارانی چینـــی بەرانبەر بە شێوەی باسکردن لە چین لە لایەن مێدیای ڕۆژئاواوە (بۆ وێنە، جیانگ، ٢٠١٢). هەرچۆنێک بـــێ، نموونەکانی کڕیاران و ناســـیۆنالیزمی بازرگانییانـــە لە ســـەرهێڵ تەنیا ئەو شـــێوە هەرەبەرچاو و توندئاژۆیانەی ناسیۆنالیزم نین. لە کاتێکـــدا کە بەکارهێنەرانـــی ئینتەرنێت لـــە پێش هەموو شـــتێکدا وەک تاکی کڕیار ئاماژەیان پێ دەکرێ، ئەوان وەک ئەندامانی کۆمەڵـــگای نەتەوەیـــی خەیاڵیـــی کڕیاران

هەڵسوکەوتیان لەگەڵدا دەکرێ و کۆمپانیا زبەلاحە جیهانییەکان و هەر وەها کۆمپانیا نەتەوەییەکان، بە شێوەی ڕۆتینی هەوڵ دەدەن حەزە نەتەوەییەکانیان بۆ جێبەجێ بکەن. بۆ وێنە، نێتفلیکس، زانیاری لە سەر حەزەکانی بەکارهێنەران کۆ دەکاتەوە تا پرۆگرامەکانیان بە گوێرەی جەماوەری نەتەوە جیاوازەکان ئامادە بکەن، لە ناویاندا پێشکەش کردنی زنجیرەی دراما لەبارەی کریکێت لە هیندووستان یان لە ژاپۆن کارتۆنی تایبەتی ئەو وڵاتە بڵاو دەکاتەوە (لۆباتۆ، ٢٠١٩). لە کاتێکدا کە لەوانەیە بەکارهێنەرانی نێتفلیکس بەرهەمە هەڵبژێردراوەکانیان وەک شتێکی نەتەوەیی سەیر نەکەن، فیلتەری نەتەوەیی بەرهەمەکانی نێتفلیکس بەو مانایەیە کە ئەوان بێ بیر لێ کردنەوە، پشتگیری لە چوارچێوەی نەتەوەیی دەکەن، تەنیا وەک بەشێک لە ئاڵووێری بازرگانی (بروانە ستیوارت، ٢٠١٦؛ کاستێللۆ و میخایلی، ٢٠١٨، لاپەڕەکانی ٥٦٣-٥٦٤).

هەر وەک ئەو نموونانە ئاشکرای دەکەن، سوودە بەشداریکارانەکانی ژینگەی دیجیتاڵ دەرفەت بۆ ئەکتەرە جیاوازەکان، لە کۆمپانیا بازرگانییەکانەوە تا خودی شارۆمەند-کڕیاران، بۆ بەکاڵاکردنی نەتەوە لە ئینتەرنێتدا دەرەخسێنن. لەکاتێکدا کە ئێمە نابێ لەبارەی دەسەڵاتی شارۆمەند-کڕیاران زێدەڕۆیی بکەین، لەگەڵ ئەوەشدا ئەوە گرینگە کە دان بەوەدا بنێین کە ئەو فرەچەشنییە دەتوانێ کەڵک لە ناسیۆنالیزم بۆ ئامانجە بازرگانی و ڕێکلامییەکانی سەرهێڵ وەرگرێ کە ناکرێ پێشبینی بکرێن. نموونەی لێ فێر بوون لەو جۆرە پێشبینی نەکراوییە دەکرێ لە دروست کردنی ناوبانگی باش بۆ وڵات کە لە لایەن دەوڵەتەوە پشتگیریی لێ دەکرێ و هەوڵە سیاسییە فەرمییەکان کە بە مێدیای دیجیتاڵ لە وڵاتە یەکگرتووەکان، بریتانیا، ئێستۆنیا، هیندووستان و چەند وڵاتی دیکە بڵاو دەکرێنەوە (بیۆلا، کاسیسی، و مانۆر، ٢٠١٩؛ ئێدواردز و رامامورتی، ٢٠١٧؛ تامپو و ماسۆ، ٢٠١٨). لە کاتێکدا کە یەکە دەوڵەتییەکان یان ئەکتەرەکانی پشتگیریکراو لە لایەن دەوڵەتەوە، ئەو هەوڵانەیان دەست پێ کردووە، ئەوان بە هەمان شێوە بۆ سەرکەوتنیان پشت بە بەشداریی شارۆمەندان دەبەستن. بۆ وێنە لە کۆلۆمبیا، دامودەزگا دەوڵەتییەکان سەرکەوتووانە کەمپەینی «# ئەوە-لە-کۆلۆمبیاییەوەبۆ-کۆلۆمبیاییە»یان بەڕێوە برد بۆ هاندانی خەڵکی کۆلۆمبیا کە هەرکات دیتیان ناوی وڵاتەکەیان لە تویتەردا بە هەڵە نووسراوە، کەڵک لەو هاشتاگە وەرگرن (گۆمێز کاریلۆ، ٢٠١٨). لە لایەکی دیکەوە، لە هیندووستان، هاووڵاتییان گاڵتەیان بە هەڵمەتی دروست کردنی ناوبانگی باش بۆ وڵاتەکەیان کردووە تا ڕەخنە لە هەلومەرجی هەنووکەیی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتیی وڵاتەکەیان بگرن، بۆ وێنە بە کاریکاتۆری ساتیری فەیسبووکی «هیندووستانی بێ کەڵک»، کە ئاماژەیەکە بە کەمپەینی «هیندووستانی خەیاڵی» (ئودوپا، ٢٠١٩).

نموونەکانی باسکراو تا ئێستا هەموویان بەتایبەتی لە بارەی چالاکییە ئابوورییەکاندان، وەک کڕین و فرۆشتنی کەلوپەل یان کەمپەینەکانی دروست کردنی ناوبانگی باش بۆ وڵات . لەگەڵ ئەوەشدا ئەوە گرینگە کە ئاماژەی پێ بکرێ کە پرەنسیپەکانی ناسیۆنالیزمی بازرگانی پێ کردن و کڕیاری، گەلێک ئەولاتری چالاکییە تایبەتییە ئابوورییەکان دەگرنەوە. بە هۆی حەزی دیسکۆرسی ڕێکلامی سەرهێڵ، ڕاستییەکە کە گشتمان، وەک تاک، هان دەدرێین کە مۆرکی تایبەتی خۆمان لە ژینگەی مێدیا کۆمەڵایەتییەکاندا هەبێ، ئەو پرەنسیپانە بێ ڕیزپەڕ لە سەرجەم بوارەکانی کۆمەڵایەتی، لە کولتوور و پەروەردە و فێرکردن ڕا بگرە تا سیاسەت و هەڵسوکەوتی ڕۆژانە لە سەر مێدیا

کۆمەڵایەتییەکان دەگرنەوە. پلاتفۆرمی وەک فەیسبووک لە سەرەتادا وەک ئامرازی بیرورا دەربرین بوون بەڵام بوونە ئامرازی ڕیکلام بۆ خۆت (ڤان دایک، ٢٠١٣). سەرهەڵدانی وردیلە-بەناوبانگ [مایکرۆ-سێلێبریتی] و کەسانی کە لە ڕێگای مێدیاوە کاریگەرییان لەسەر خەڵک هەیە (خامیس، ئانگ، ووێلینگ، ٢٠١٧) و هەروەها تەشەنە کردنی «دیپلۆماسیی سێلفی» کە ڕێبەران کەڵک لە ئامرازەکانی ڕیکلام بۆ خۆ کردن لە میدیا کۆمەڵایەتیەکاندا بۆ دروست کردنی پەیوەندیی سیاسی و یارمەتی بە دروست کردنی ناوبانگی باش بۆ وڵاتەکەیان وەردەگرن(مانۆر، ٢٠١٩) نموونەی دیکە لە بارەی ئەوە کە چۆن لۆژیکی ڕیکلام بۆ خۆکردن و لۆژیکە بازرگانیە ژێربەژێرەکەی دزەی کردووەتە ناو لایەنە جیاوازەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی و بیری نەتەوەیی سەرهێڵ، کە لە کولتووری جەماوەری تا سیاسەت دەگرێتەوە.

ئاکامگیرییەکان

بەڵگە هێنانەوەکانی ئێمە لەمەڕ ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ چ مانایەکی بۆ توێژینەوەی داهاتوو هەیە؟ لانیکەم چوار پرەنسیپی بەرین دەکرێ لەو گفتوگۆیە پێشکەش بکرێن. یەکەم، توێژینەوەی داهاتوو دەبێ خۆی لە بەرانبەر وەسوەسەی بەستنەوەی ناسیۆنالیزم بە شێوازە هەرە تایبەتی و شەرانشۆیەکانەوە بپوێرێ و لە جیاتی ئەم، لەوە بکۆڵێتەوە کە چۆن میدیای دیجیتاڵ یارمەتیدەری بەرهەمهێنانەوە و بڵاو کردنەوەی شێوازی جیاوازی ناسیۆنالیزمن، لە ناویاندا ئەوانی کە بەرانبەر بە فرەچەشنی کراوەترن و لەگەڵ بایەخە لیبراڵ دێموکراتیکەکان گونجاوترن. دووهەم، توێژینەوە لەمەڕ ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ دەبێ بە شێوەیەکی ئایدیال هەوڵ بدا لێکۆڵینەوە لە بەرهەمهێنانەوەی ڕۆژانەی ناسیۆنالیزم و هەروەها هێزی جووڵێنەری دەربڕینە ئاشکراترەکانی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ، لە بایکۆتی ناسیۆنالیستیی کڕیارانرا بگرە تا دەربڕینە ناتەبایەکانی گرێدراویی نەتەوەیی لە کاتی ڕووداوە مەزنە سیاسییەکاندا. سێیەم، توێژینەوە لەو بوارانەدا دەتوانێ بەرهەمدارانە لێکۆڵینەوە دامەزراوەیی و ژێرخانییەکان لەگەڵ هەڵوێستە ئەتنۆگرافییەکان تێکەڵ بکا و لێی بکۆڵێتەوە کە چۆن میدیای دیجیتاڵ، ڕایەڵەی نەتەوەیی کە ژینگەی پەیوەندیگرتنی ئێمەیە بەکار دێنێ، دەیگونجێنێ و تەنانەت لەوانەیە بەلاڕێیدا ببا. بە هێندێک ڕیزپەڕەوە (ڕیزپەڕ=استثنا)، توێژینەوەی بەردەست لە بارەی ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ زۆر جار پێشترییەتی بە لێکۆڵینەوە دامەزراوەیی و ژێرخانییەکان لە جیات لێکۆڵینەوە لە هەڵسوکەوتی جەماوەر دەدا و بە ڕاستی باسی خودی ئێمە لەو وتارەدا ئەو لاسەنگییەی پێوە دیارە و بێگومان مەودای بەرچاو لەبارەی لایەنی لە خوارەوە بۆ سەرەوە، ئەتنۆگرافی و توێژینەوەی چۆنایەتییانە لەو بوارەدا هەیە. چوارەم، ئەو بوارە بۆ ماوەیەکی درێژخایەن سوود لەو توێژینەوە مێژووییانە دەبینێ کە بە دوای لێکۆڵینەوە لە ئاڵوگۆڕ لە هەڵسوکەوتی نێوان میدیا و ناسیۆنالیزم پاش تێپەڕ بوونی ماوەیەکی زۆر دێنە ئاراوە. بە تایبەتی ئەو بەڵگانەی ئێمە لە بەشی پێشوودا باسمان کردن، لەو شوێنە کە ئێمە هەوڵ دەدەین تایبەتمەندییە سەرەکییەکان کە ناسیۆنالیزمی دیجیتاڵ لە هی «ئانالۆگ»ی پێشووتر جیا دەکەنەوە، هەموو ئەوە دەگەیەنن کە ئاڵوگۆڕ بە گوێرەی تێپەڕینی کات تا ڕادەیەکی زۆر بە گوێرەی بەڵگەکانی وەدەستهاتوو لە تاکە ساتیکی مێژوودان. لەبەرچاو گرتنی شێوەی درێژ خایەن دەتوانێ یارمەتی بە ئێمە بدا بەڵگەی پتەوتر کۆ بکەینەوە و تێگەیشتنێکی ڕوونترمان لە یارمەتیی ڕێژەیی تەکنۆلۆژیا دیجیتاڵەکان، لە بەرانبەر فاکتەرەکانی دیکەدا، لەو ئاڵوگۆڕانەدا

هەبــن کە ئێمە پێشکەشــمان کردن. جگە لەوە، شێوەی درێژخایەن دەتوانێ یارمەتیدەر بێ بۆ تێگەیشتن لەوە کە چۆن و لەبەر چی نەریتە ساکار و ناگرینگەکان کە ناسیۆنالیزم بە شـــێوەی ڕۆژانە بەرهـــەم دێننەوە، دەبنە پردەباز بۆ ورووژاندنی شێوەکانی ئاشکراتر و ژاراویتری ناسیۆنالیزم، وەک ئەوەی ئێستا لە سیاسەتی جیهانیدا بەرچاوە.

ئاماژەیەکـــی گشـــتیتر: باســـی ئێمە بە هەمان شێوە تیشک دەخاتە سەر پێویستیی گفتوگۆیەکـــی بەردەوامتر لـــە نێوان زانایانی ناسیۆنالیزم و زانایانی مێدیا و پەیوەندیگرتن، بە تایبەتی بـــە لەبەرچاوگرتنی ڕووداوەکانی ئەو دوایانە. زۆر جار، باس لەسەر ناسیۆنالیزم، کەمایەسیی تێگەیشـــتن و نرخاندنی دەوری تەکنەلۆجیاکانی مێدیـــا و پەیوەندیگرتن لە دارشـــتنی شـــێوازە مێژووییەکە و هەروەها شێوازە هەنووکەییەکەی ناسیۆنالیزمدا هەیە. بەشـــێکی بەرچاو باس لەبـــارەی کاریگەریی تەکنەلۆجیای دیجیتاڵ لە سەر ناسیۆنالیزم، لە ناویاندا چەند لێکۆڵینەوەی کە لێرە باسیان دەکرێ، ئاماژە بە بەشێکی کەم لە توێژینەوەی بەردەســـت لـــە لایـــەن زانایانـــی مێدیای دیجیتاڵەوە دەکەن. بە پێچەوانەوە، باسەکانی وێـــژەی مێدیـــا و پەیوەندیگرتـــن، زۆر جار زانیارییەکی کەمیان لە بارەی پێشکەوتنەکانی ئەو دوایانەی بواری توێژینەوەی ناســـیۆنالیزم هەیە و لـــە ئاکامدا حەز دەکەن ڕوانگەیەکی بەرتەسک لە بارەی ناسیۆنالیزم هەڵبژێرن کە زۆر جار ئەوی وەک ئایدیۆلۆجیایەکی لاوەکی یان نەخۆشـــییەکی کۆمەڵایەتـــی دێننە بەر باس کە دەبێ لەناو بچـــێ. وەک بەڵگەکانی ئێرە دەریان خســـت، تێگەیشتنی هاوبەشی ئێمە لە سەر ناسیۆنالیزم لە دنیای دیجیتاڵدا، ناتوانێ بە بێ تێکەڵاویی نێوان ئەو دوو بوارە ئاکادێمیاییە بەرەوپێش بچێ.

*. https://onli nelibrary. wiley. com/doi/full/10.1111/nana.12685

REFERENCES

Alvares, C., & Dahlgren, P. (2016). Populism, extremism and media: Mapping an uncertain terrain. European Journal of Communication, 31(1), 46–57. https://doi.org/10.1177/0267323115614485

Anderson, B. (1991). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. London: Verso.

Aronczyk, M. (2013). Branding the nation: The global business of national identity. Oxford: Oxford University Press.

Bennett, L., & Pfetsch, B. (2018). Rethinking political communication in a time of disrupted public spheres. Journal of Communication, 68(2), 243–253. https://doi.org/10.1093/joc/jqx017

Bharat, K., Chang, B. W., Henzinger, M., & Ruhl, M. (2001). 'Who links to whom: Mining linkage between web sites', Proceedings— IEEE International Conference on Data Mining, ICDM, pp. 51–58. Available at: http://people.csail.mit.edu/ruhl/papers/2001-icdm.pdf

Billig, M. (1995). Banal nationalism. London: Sage.

Bjola, C., Cassidy, J., & Manor, I. (2019). Public diplomacy in the digital age. The Hague Journal of Diplomacy, 14(1–2), 83–101. https://doi.org/10.1163/1871191X-14011032

Bonikowski, B., Halikiopoulou, D., Kaufmann, E., & Rooduijn, M. (2019). Populism and nationalism in a comparative perspective: A scholarly exchange. Nations and Nationalism, 25(1), 58–81. https://doi.org/10.1111/nana.12480

Bruns, A. (2008). Blogs, Wikipedia, second life, and beyond: From production to produsage. New York: Peter Lang.

Cammaerts, B. (2018). The circulation of anti-austerity protest. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Cardenal, A. S., Aguilar-Paredes, C., Galais, C., & Pérez-Montoro, M. (2019). Digital technolo-

Antipetismo: Media activism and the rise of the radical, nationalist right in contemporary
Brazil. International Communication Gazette, 82(1), 82–100. https://doi.org/10.1177/1748048519880731
Dayan, D., & Katz, E. (1992). Media events: The live broadcasting of history. Cambridge, Massachusetts: Harvard University
Press.
de Vreese, C. H., Esser, F., Aalberg, T., Reinemann, C., & Stanyer, J. (2018). Populism as an expression of political communication
content and style: A new perspective. International Journal of Press/Politics, 23(4), 423–438. https://doi.org/10.
1177/1940161218790035
Deutsch, K. W. (1966). Nationalism and social communication: An inquiry into the foundation of nationality (2nd ed.).
Cambridge, Massachusetts: M.I.T. Press.
DiMaggio, P., & Hargittai, E. (2001). 'From the "digital divide" to "digital inequality": Studying Internet use as penetration
increases', Princeton Center for Arts and Cultural Policy Studies, Working Paper, 15. Available at: http://webuse.umd.edu/
webshop/resources/Dimaggio_Digital_Divide.pdf%5Cnhttp://www.maximise-ict.co.uk/WP15_DiMaggioHargittai.pdf
Dimitrova, D. V., Connolly-Ahern, C., Williams, A. P., Kaid, L. L., & Reid, A. (2003). Hyperlinking as gatekeeping: Online newspaper
coverage of the execution of an American terrorist. Journalism Studies, 4(3), 401–414. https://doi.org/10.1080/
14616700306488
Dubois, E., & Blank, G. (2018). The echo chamber is overstated: The moderating effect of political interest and diverse
media. Information, Communication and Society. Taylor & Francis, 21(5), 729–745. https://doi.org/10.1080/1369118X.
2018.1428656
Dutton, W. H., Reisdorf, B. C., Dubois, gies and selective exposure:
How choice and filter bubbles shape news media exposure. The International Journal of Press/Politics, 24, 465–486.
https://doi.org/10.1177/1940161219862988
Castelló, E., & Mihelj, S. (2018). Selling and consuming the nation: Understanding consumer nationalism. Journal of Consumer
Culture, 18(4), 558–576. https://doi.org/10.1177/1469540517690570
Chernilo, D. (2007). A social theory of the nation-state: The political forms of modernity beyond methodological nationalism.
London and New York: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203932650
Christensen, C. (2013). @Sweden: Curating a nation on Twitter. Popular Communication, 11(1), 30–46. https://doi.org/10.
1080/15405702.2013.751855
Comaroff, J., & Comaroff, J. (2019). Ethnicity, Inc Chicago: The University of Chicago Press.
Conversi, D. (2012). Irresponsible radicalisation: Diasporas, globalisation and long-distance nationalism in the digital age.
Journal of Ethnic and Migration Studies, 38(9), 1357–1379. https://doi.org/10.1080/1369183X.2012.698204
Cornia, A., Sehl, A., Levy, D. A., & Nielsen, R. K. (2018). Private sector news, social media distribution, and algorithm change.
Oxford, UK: Reuters Institute for the Study of Journalism. Available at: https://agency.reuters.com/en/insights/
industryreports/private-sector-news.html
MIHELJ AND JIMÉNEZ-MARTÍNEZ 13
Couldry, N. (2009). Rethinking the politics of voice. Continuum, 23, 579–582. https://doi.org/10.1080/
10304310903026594
Datta, A., Tschantz, M. C., & Datta, A. (2015). Automated experiments on ad privacy settings. Proceedings on Privacy
Enhancing Technologies, 2015(1), 92–112. https://doi.org/10.1515/popets-2015-0007
Davis, S., & Straubhaar, J. (2020). Producing